

Politička uloga žena u lijevim i desnim strankama u Hrvatskoj

Božić, Nives

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:200496>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**



Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Nives Božić

POLITIČKA ULOGA ŽENA U LIJEVIM I DESNIM STRANKAMA U
HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLITIČKA ULOGA ŽENA U LIJEVIM I DESNIM STRANKAMA U
HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Andrija Henjak

Autorica: dipl. pol. Nives Božić

Zagreb
kolovoz, 2019.

Izjavljujem da sam diplomski rad Politički položaj žena u lijevim i desnim strankama u Hrvatskoj, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Andriji Henjaku, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Zahvala

Želim se zahvaliti svojoj obitelji koja me podupirala tijekom mog školovanja i uvijek tjerala naprijed.

Sadržaj

1 Uvod.....	5
2 Nacrt istraživanja.....	6
2.1 Cilj diplomskog rada i istraživačko pitanje.....	6
2.2. Hipoteza	6
2.3. Metodologija	7
2.4. Struktura diplomskog rada	7
3 Politička desnica i ljevica	7
3.1 Utjecaj ideologije političkih stranaka.....	8
3.2 Odnos političkih stranaka do žena	9
3.3 Utjecaj ženskih frakcija i stranačkih aktivistica	10
4 Proces selekcije ženskih kandidatkinja	11
4.1 Stranački selektori	11
5 Politika jednakih mogućnosti	12
5.1 Ravnopravnost spolova	13
6 Izborni sustav	14
6.1 Izborni sustav u Hrvatskoj.....	15
7 Politički položaj žena u Europi	15
7.1 Politički položaj žena u Hrvatskoj.....	16
8 Politička desnica i ljevica u Hrvatskoj	16
8.1 Hrvatska demokratska zajednica	16
8.1.1 Zajednica žena HDZ-a	17
8.2 Socijaldemokratska partija Hrvatske.....	17
8.2.1 Socijaldemokratski forum žena SDP-a	18
9 Parlamentarni izbori u RH.....	18
9.1 Izbori 1990. godine	19
9.2 Izbori 1992. godine	20
9.3 Izbori 1995. godine	21
9.4 Izbori 2000. godine	21
9.5 Izbori 2003. godine	22
9.6 Izbori 2007. godine	22
9.7 Izbori 2011. godine	23
9.8 Izbori 2015. godine	23

9.9 Izbori 2016. godine	24
9.10 Rezultati istraživanja	24
10 Izvršna vlast u RH	33
10.1 Sazivi vlada RH od 1990. do 2017. godine	34
10.2 Rezultati istraživanja	36
11 Zaključak	38
12 Literatura	40

POPIS ILUSTRACIJA

Tablice:

Tablica 9.10.1: Parlamentarni kandidati s lista HDZ-a od 1990. do 2016. godine.....	25
Tablica 9.10.2: Parlamentarni kandidati lista SDP-a od 1990. do 2016. godine.....	25
Tablica 9.10.3: Izabrani kandidati s lista HDZ-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine.	27
Tablica 9.10.4: Izabrani kandidati s lista SDP-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine.	28
Tablica 9.10.5: Broj kandidatura istih žena na listama HDZ-a od 1990. do 2016. godine.....	29
Tablica 9.10.6: Broj kandidatura istih žena na listama SDP-a od 1990. do 2016. godine.....	30
Tablica 10.1.1: Predsjednici/e i potpredsjednice saziva vlada od 1990. do 2017. godine.	35
Tablica 10.2.1: Izabrani rezultati djelovanja <i>desnih</i> vlada u RH.	37
Tablica 10.2.2: Izabrani rezultati djelovanja <i>lijevih</i> vlada u RH.....	38

Grafovi:

Graf 9.10.1: Parlamentarni kandidati lista HDZ-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	26
Graf 9.10.2: Parlamentarni kandidati lista SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	27
Graf 9.10.3: Izabrani kandidati s lista HDZ-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	28
Graf 9.10.4: Izglasovani kandidati s lista SDP-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	29
Graf 9.10.5: Broj kandidatura istih žena na listama HDZ-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	30
Graf 9.10.6: Broj kandidatura istih žena na listama SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	31
Graf 9.10.7: Komparativan prikaz kandidiranih žena s lista HDZ-a i SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	32
Graf 9.10.8: Komparativan prikaz izabranih žena s lista HDZ-a i SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).	32
Graf 10.2.1: Ministri u Vladi od 1990. do 2017. godine u postocima (%).	36

Popis upotrebljenih kratica

A-HSS – Autohtona hrvatska seljačka stranka
BUZ – Blok umirovljenici zajedno
DC – Demokratski centar
EK – Europska komisija
HDS – Hrvatska demokršćanska stranka
HDZ – Hrvatska demokratska zajednica
HNS –Hrvatska narodna stranka liberalnih demokrata
HSLŠ –Hrvatska socijalno-liberalna stranka
HSP AS – Hrvatska stranka prava dr. Ante Starčevića
HSS – Hrvatska seljačka stranka
HSU – Hrvatska stranka umirovljenika
Hrast – Pokret za uspješnu Hrvatsku
IDS – Istarski demokratski sabor
LS – Liberalna stranka
RH – Republika Hrvatska
SDP – Socijaldemokratska partija Hrvatske
SSSH –Savez samostalnih sindikata Hrvatske
ZDS – Zagorska demokratska stranka
ZS – Zagorska stranka

1 Uvod

Žene se na političkoj sceni aktivnije javljaju tek u prošlom stoljeću. Njihov put ka dobivanju političkih prava nije bio ni lagan ni brz. Prva zemlja na svijetu koja je ženama dala pravo glasa bila je Švedska još 1897. godine. Žene u Hrvatskoj odnosno u Jugoslaviji pravo glasa su dobile 11. kolovoza 1945. godine (Drum 2016.). Od tada do danas žene formalno uživaju sva prava koja i muškarci, a ipak, potpuna ravnopravnost još nije ostvarena u mnogim područjima. Ravnopravnost spolova postaje jednom od temeljnih ustavnih vrednota promjenom Ustava Republike Hrvatske 2000. godine. Unatoč ustavnoj promjeni i činjenici da žene čine više od polovice stanovništva u Republici Hrvatskoj one su i dalje podzastupljene na najvišim društvenim i političkim funkcijama. Podzastupljenost ženskog spola u Hrvatskoj potvrđuju podaci o udjelu kandidiranih i izabranih žena u Sabor. Naime, udio kandidiranih odnosno izabranih žena odabranih političkih stranaka 1990. godine iznosio je 6,11% odnosno 4,25%, dok 2016. godine raste na 29,59% odnosno na 14,78%. Postotak je tijekom godina u porastu, međutim, još je uvijek daleko od praga ravnopravnosti.

Uzrok podzastupljenosti ženskog spola na političkim položajima možemo tražiti u političkim strankama. Naime, u ingerenciji političkih stranaka je proces selekcije kandidata te sastavljanje izbornih lista. Time ključnu funkciju u sastavljanju vlade i Sabora imaju upravo političke stranke. Antić Gaber (2003.) krivi njih za nizak udio žena u zakonodavnoj vlasti.

U diplomskom radu fokusirala sam se na ulogu političkih stranaka u procesu selekcije ženskih kandidata na primjeru dvije najjače stranke u Republici Hrvatskoj – Hrvatskoj demokratskoj zajednici i Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske. HDZ kao stranku *desnice* te SDP kao stranku *ljevice*. Između tih dviju stranaka radila sam komparativnu analizu udjela žena ministrica u vladama i zastupnica u različitim sazivima Sabora. Također, opisala sam odnos HDZ-a i SDP-a prema ženama odnosno važnim političkim pitanjima koja se tiču žena.

Longitudinalnom, komparativnom analizom pokušala sam doći do odgovora da li više ženskih kandidatkinja i zastupnica imaju stranke *desnice* ili *ljevice*.

2 Nacrt istraživanja

2.1 Cilj diplomskog rada i istraživačko pitanje

Politička se prava žena nisu ostvarila evolucijskim procesom već su im prethodile mnoge borbe. Cilj diplomskog rada je prikazati ulogu političkih stranaka *ljevice* i *desnice* u Hrvatskoj u procesu selekcije ženskih kandidatkinja. Zanima me kako političke stranke koče ili pospješuju aktivnu participaciju žena u procesu selekcije kandidatkinja. Cilj diplomskog rada je proučiti razlike između stranaka *desnice* i *ljevice* u udjelu kandidiranih i izabranih žena u Republici Hrvatskoj na nacionalnim parlamentarnim izborima. Zato je istraživačko pitanje rada:

je li ljevica imala veći postotak kandidiranih i izabranih žena u razdoblju od 1990. do 2016. godine?

Rad pokušava dati odgovor na ovo pitanje kroz komparativnu analizu udjela žena na listama HDZ-a i SDP-a, te koliko žena je izabrano kao zastupnice ili članice vlade.

2.2. Hipoteza

Temeljna hipoteza rada je:

U razdoblju od 1990. do 2016. godine ljevica je imala veći broj tako kandidiranih kako i izabranih žena.

Različit odnos *desnice* i *ljevice* prema ravnopravnosti žena povezan je s različitim putevima ulaska u politiku (Lovenduski i Norris 1993.; Caul 1999. i Antić 2000.). Ideologija stranaka predstavlja njihova stajališta, ciljeve i vrijednosti koje uključuju i njihov stav prema položaju žena u politici. Kako *desnica* i *ljevica* imaju bitno različite odnose prema ulozi žena u politici, za očekivati je da će među strankama *ljevice* i *desnice* postojati značajna razlika u udjelu kandidiranih i izabranih žena. Zbog konzervativnije ideologije *desnice*, koja u manjoj mjeri podupire participaciju žena, za očekivati je manji broj žena na izbornim položajima na *desnici* nego na *ljevici* (Antić Gaber 2003.). Stoga se može očekivati da će *ljevica* imati više žena na svojim izbornim listama, te da će posljedično imati i više izabranih zastupnica.

2.3. Metodologija

Kod pisanja diplomskog rada koristila sam više metoda i tehnika. U teorijskom dijelu koristila sam sekundarnu literaturu odnosno relevantne knjige, članke i revije, pojasnila sam relevantne pojmove poput *desnice* i *ljevice*, izbornog sustava i uloge političkih stranaka u procesu selekcije kandidatkinja. U empirijskom dijelu koristila sam se metodom analize primarne literature. Pregledala sam statute i programe odabranih političkih stranaka kao i njihove izborne liste. Pregledala sam broj kandidiranih i izabranih žena na nacionalnim izborima te sam se koristila relevantnim statističkim podacima. Nadalje, pregledala sam relevantne zakonske i pravne akte bitne za ravnopravnost spolova. U diplomskom radu koristila sam se još i deskriptivnom statistikom, gdje sam komparirala udjele žena na izbornim listama odabranih stranaka i udjele izabranih žena s istih lista.

2.4. Struktura diplomskog rada

U nastavku diplomskog rada predstavila sam političku *desnicu* i *ljevicu* te utjecaj ideologije i odnos političkih stranaka do žena, kao i utjecaj ženskih frakcija i stranačkih aktivistica. Opisala sam proces selekcija kandidata, stranačke selektore¹ i politiku jednakih mogućnosti koja pokriva ravnopravnost spolova. Također, ukratko sam predstavila utjecaj izbornih sustava te politički položaj žena u Europi i Hrvatskoj. Nadalje, koncentrirala sam se na *desnicu* i *ljevicu* u Hrvatskoj gdje sam pregledala izborne liste HDZ-a i SDP-a u razdoblju od 1990. do 2016. godine te udjele žena istih lista po sazivima Sabora i vlada. U zadnjem dijelu rada slijede rezultati istraživanja i zaključak.

3 Politička desnica i ljevica

Pojam političke *desnice* i *ljevice* nastaje u vrijeme Francuske revolucije. Pojam se tijekom godina razvijao te današnje shvaćanje *desnice* i *ljevice* dijelom ne odgovora shvaćanjima iz razdoblja njihovog nastanka (Rimac 1999). Temeljne razlike između *desnice* i *ljevice* prije svega su ideološke (Diffen 2019.). Konzervativizam i liberalizam često se koriste kao sinonimi za *desnicu* i *ljevicu*. Ključna razlika *ljevice* i *desnice* je odnos prema tradiciji i jednakosti (Bobbio 1995.).

¹ Stranački selektori predstavljaju tijelo koje bira kandidate (Hazan i Rahat 2006.a).

Političke stranke *desnice* i *ljevice* predstavljaju dvije suprotne strane i dva različita stajališta. Konzervativnija ideologija *desnice* u manjoj mjeri podupire političku participaciju žena od liberalnije *ljevice*. Zanima me kakva je uloga političkih stranaka i *desnice* i *ljevice* u procesu selekcije izbornih kandidata te razlike u udjelu žena *desnice* i *ljevice* koje ulaze u parlament.

3.1 Utjecaj ideologije političkih stranaka

Ideje o položaju žena u svijetu političke su filozofije oblikovale tijekom povijesti. Isključenost i nemogućnost participacije žena u politici često se temeljila na objašnjenju ženske *neracionalne* prirode (Paxton i Kunovich 2003.). Ideju da su muškarci racionalni, a žene emocionalne promovira patrijarhat. Ipak, feministička ideologija tvrdi kako *žena* i *muškarac* nisu prirodne ili biološke kategorije već rezultat povijesnih, političkih, društvenih i ekonomskih utjecaja (Cesar 2011.b). Drugo, ni religije nisu podržavale ulazak žena u politiku. Upravo iz religijskih uvjerenja polaze pretpostavke da je jedina ženska uloga biti majka i domaćica. Stoga, u državama s katoličkim i muslimanskim stanovništvom prevladava konzervativna ideologija (Paxton i Kunovich 2003.).

Dunn (1993.) navodi kako se konzervatizam zauzima za autoritet, zajedništvo te se protivi individualizmu i egalitarizmu. Suprotno, liberalizam se zauzima upravo za individualizam, slobodu i političku racionalnost (Dunn 1993.). Koncept ideologije odnosi se na ideje o društvenom svijetu te samoj prirodi čovjeka i njegovom mjestu na svijetu i u društvu. Stoga utjecaj ideologije stranke na broj ženskih kandidatkinja nije zanemariv (Hamilton 1987.). S jedne strane, *desnica*, s tradicionalnim pogledom, žene vidi tek na političkoj margini (Matland i Montgomery 2003.). Primjerice, poljski nacionaldemokrati su vjerovali u podijeljenost između muške *javne* sfere i ženske *privatne* sfere. Oni su vjerovali da žene moraju biti u kući te da su njihovi emancipacijski pokreti štetni za nacionalne ciljeve te su sufražetkinje maknuli iz stranke. Strah poljskih nacionaldemokrata bio je da jednom kada će se žene početi baviti politikom i kada će postati politički aktivne, da će tada zapostaviti svoje *ženske dužnosti* kao što su majčinstvo i domaćinstvo (Rodriguez-Ruiz i Rubio-Marin 2012.). Stranke *desnice* zapošljavanje žena u javnoj sferi vide tek kao pomoć njihovim muškim kolegama. One žene smještaju u privatnu sferu te samostalno ne podržavaju mjere koje bi ženama omogućile lakši ulazak u politiku (Lovenduski i Norris 1993.).

S druge strane, socijalističke su stranke odnosno stranke *ljevice* na poziciju žena gledale drugačije (Rodriguez-Ruiz i Rubio-Marin 2012.). Stranke *ljevice* smatraju žene ravnopravnim i jednakovrijednim članicama (Antić 2000.) te za razliku od *desnice* podržavaju ženske

kandidatkinje (Caul 1999.). Ženski pokreti *ljevice* naglašavali su važnost borbe za jednaka prava za žene jednako kao i za proletarijat (Rodriguez-Ruiz i Rubio-Marin 2012.).

Prema mišljenju Matlanda i Montgomeryja *ljevice* podržava žene u većoj mjeri od *desnice* zbog vlastitog podređenog položaja u borbi za vlast tijekom povijesti. Iz toga se može očekivati da će se stranke *ljevice* zauzimati za veću spolnu ravnopravnost (Antić 2000.) te da će imati više žena na izbornim listama.

Istraživanja su pokazala kako stranke *ljevice* u većoj mjeri prihvaćaju i usvajaju pozitivne mjere s kojima bi se povećala zastupljenost žena na izbornoj razini od stanaka *desnice* (Council of Europe 1996. u European Parliament 1997.). Keith i Verge (2016.) tvrde da različite ideologije *desnice* i *ljevice* imaju veliku ulogu, međutim, upozoravaju da liberalniju ideologiju *ljevice* ne treba uzimati zdravo za gotovo, u smislu većeg zauzimanja za ravnopravnost žena, iako su proces postupne feminizacije politike započele stranke *ljevice* te iako su veze s feminističkim pokretima obično su jače u strankama *ljevice* (Keith i Verge 2016.). Zanimljiva činjenica je da se u Europi na žene dugo vremena gledalo kao na zaštitnice konzervativizma. Naime, kršćansko demokratske i kršćanske stranke uživale su potporu religioznih žena na izborima. Žene su u većoj mjeri religioznije do muškaraca (The Economist 2018.) te su konzervativnije i sklonije *desnici* (Lipset u Kittlson 2016.). Međutim, u osamdesetim godinama prošlog stoljeća se situacija preokrenula. Prema istraživanju autora Ronalda Ingleharta i Pippe Norris, žene počinju skretati ulijevo. Pretpostavlja se da je to posljedica manje religioznosti, uspona feminističkih pitanja i sličnog (The Economist 2018.). Nedavna su istraživanja pokazala kako žene Zapadne Europe mahom podupiru lijeve stranke, dok žene u postkomunističkim državama podupiru desne stranke (Kittlson 2016.).

3.2 Odnos političkih stranaka do žena

Političkim strankama tako *desnice* kako i *ljevice* glavni je cilj osvojiti vlast. One uvjeravaju birače da glasuju za njih sa svojim programima i idejama putem kojih se birači poistovjećuju sa strankama. Stranačka vizija sastavljena je iz ideja o društvenoj organiziranosti te ulozi države i državljana, gdje je odnos stranke do žena dio odnosa prema jednakosti (Murray 2015.). Političke stranke su one koje omogućavaju ili onemogućavaju politički pristup različitim interesnim skupinama unutar političkog sustava (Avdeyeva 2015.). S masovnim uključivanjem žena započinju i vrijeme kada su tražile najširu podršku. Tradicionalno su ženski pokreti bili vezani uz *ljevicu* (Caul 1999.), koja je bila odgovorna za uspjeh pokreta (Avdeyeva 2015.). Matland i Studlar (u Caul 1999.) smatraju da političke stranke *ljevice*

vjerojatno osjećaju potrebu da budu senzitivne prema skupinama koje su tradicionalno bile isključene s pozicija na kojima se odlučivalo te vjerojatno iz tog razloga uključuju žene. Matland (u Caul 1999.) otkriva da u osamdesetim godinama prošlog stoljeća u Norveškoj su veći postoci žena u parlamentu bili na *ljevici* nego na *desnici*. Također Caul (u Caul 1999.) tvrdi da povijesno lijeve stranke u vladama su izuzetno povezane s velikim brojem žena u parlamentu. Međutim, kako tvrde Norris i Lovenduski (u Caul 1999.) *ljevica* je možda jednom imala velik utjecaj na žensku parlamentarnu predstavljenost no taj utjecaj više nije toliko snažan. Ne podržavaju više samo lijeve stranke predstavljenost žena (Caul 1999.).

Stavovi političkih stranaka do ženskih problema i tematika međusobno se razlikuju. Na temelju pregledane literature *desnica* odnosno konzervativne stranke ne podupiru participaciju žena u politici. Suprotno, *ljevica* odnosno socijalističke i liberalne stranke podupiru participaciju žena. Posljedično očekujem manji udio žena na izbornim listama *desnice* i veći na listama *ljevice*.

3.3 Utjecaj ženskih frakcija i stranačkih aktivistica

Ženske frakcije predstavljaju dobro organizirane skupine žena unutar političkih stranaka. Uglavnom je njihova glavna funkcija borba za prava žena i bolji položaj žena kako u stranci tako i u društvu. Ženske, unutarstranačke frakcije mogu pogodovati većem broju žena na listama (Caul 2010.).

Tijekom sedamdesetih godina prošlog stoljeća je porastao broj žena koja su se borile za veću participaciju žena u političkim strankama. Jednom kad su žene ušle na najniže razine unutar stranaka, lakše i izravno su povećavale pritisak za zastupanje žena na najvišoj razini odnosno u parlamentu. Ulazak žena u političke stranke je ženama omogućilo lakše lobiranje za povećanje uključenosti, participacije i zastupljenosti žena kako u samim strankama tako i u javnom životu (Caul 1999.). Deskriptivne analize pokazuju da su žene podzastupljene u višim političkim tijelima (Paxton i Hughes u Folke i Rickne 2012.). *Ljevica* s jačim ideološkim naglaskom na rodnu ravnopravnost će puno prije upotrijebiti i težiti prema jednakosti od *desnice* (Folke i Rickne 2012.). Ipak, bez obzira na brojne napore, ženama još uvijek nisu ostvareni zahtjevi za veće predstavništvo žena na listama (Matland 2004.).

4 Proces selekcije ženskih kandidatkinja

Proces selekcije kandidata je proces u kojem politička stranka odlučuje koga će od svojih članova izabrati i smjestiti na izbornu listu (Ranney 1981). Jedna od glavnih funkcija političkih stranaka je selekcija kandidata za javne funkcije. Sam proces odabira kandidata od ključne je važnosti (Council of Europe 1996. u European Parliament 1997.). Treba uzeti u obzir da je put do parlamentarnog kandidata odnosno kandidatkinje dug te se od tih kandidata očekuje puno političkog, volonterskog rada. Za mnoge žene to može predstavljati problem jer zbog obiteljskih obaveza imaju manje vremena za tu vrstu stranačkog rada (European Parliament 1997.).

Istraživanja su pokazala da je u razvijenim zemljama veći postotak žena u predstavničkim tijelima nego u državama u razvoju. U razvijenim zemljama, radi višeg stupnja ekonomskog razvoja, veće zaposlenosti i dostupnije mreže socijalne zaštite, ženama je lakše poboljšati vlastiti status što olakšava kandidaturu na izborima (Matland i Montgomery 2003.).

Treba naglasiti da kod odabira kandidata na stranke utječu tako vanjski kako i unutarnji faktori. U društvima u kojima vlada ideja da žene nisu primjerene kandidatkinje za politiku ih stranke neće ni pokušati kandidirati. Drugi važan faktor je unutarnji, a predstavlja ga već spomenuta stranačka ideologija. Ideologija stranke predstavlja stavove stranke do raznih pitanja te tako i do ženskih. Ona kao takva može bitno utjecati na položaj žena u politici (Matland i Montgomery 2003.).

Stranke kod selekcije kandidata predstavljaju neku vrstu vratara. Političke stranke su one koje biraju kandidate i odlučuju kome od kandidata će pružiti najveću potporu (Paxton i Hughes 2007.). Matland i Montgomery (2003.) tvrde kako se žene kod kandidature s najviše poteškoća ne susreću na početku procesa kandidiranja već kasnije (Matland i Montgomery 2003.). Kasnije su političke stranke one koje odlučuju o svojim kandidatima, a pošto se međusobno razlikuju po organizacijskoj strukturi, unutarnjim pravilima i ideologiji kao rezultat dobivamo različite omjere muških i ženskih kandidata na izbornim listama.

4.1 Stranački selektori

Stranački selektori predstavljaju tijelo koje bira kandidate (Hazan i Rahat 2006.a). Proces selekcije kandidata može biti inkluzivni i ekskluzivni. Kod ekstremno inkluzivnih procesa kod procesa selekcije kandidata sudjeluju svi građani s biračkim pravom. S druge strane, kod

ekstremno ekskluzivnog procesa nalazi se tek nekoliko članova političke stranke, s najviših funkcija, koji odlučuju o selekciji kandidata (Fortin-Ritterberg i Ritterberg 2014.).

Stupanj odnosno razinu na kojoj se odlučuje o odabiru kandidata pojašnjava decentralizacija procesa odabira kandidata. Decentralizacija se može pojaviti u dva oblika. Prvi oblik je teritorijalni oblik gdje kandidate biraju lokalni stranački selektori. Drugi oblik je funkcionalni oblik kod kojeg se osigurava predstavništvo raznim skupinama te tako i ženama. Centralizirani postupak odabira kandidata je kad kandidate na listu biraju nacionalni stranački selektori (Rahat i Hazan 2001.). Među autorima ne postoji suglasnost koji od procesa na liste postavlja više žena. Primjerice, Kenny (2013.) i Caul (1998.) smatraju da decentralizacija ima pozitivan učinak na broj kandidiranih žena. S druge strane, Fortin-Ritterberg i Ritterberg (2014.) tvrde da centralizacija pogoduje spolnoj jednakosti kod procesa selekcije kandidata.

U praksi, političke stranke koriste višestupanjski proces selekcije kandidata. Kod raznih razina procesa uključuje različite stranačke selektore. Tako je na početku proces selekcije kandidata uobičajeno vrlo inkluzivan, dok je sam kraj procesa ekskluzivan (Hazan i Rahat 2006.a).

Nadalje, kod procesa selekcije kandidata bitna je institucionalizacija samog procesa selekcije. Ona se odnosi na unutarstranačka pravila koja uzimaju u obzir stranački selektori kod selekcije kandidata. Stupanj formalizacije određuje prirodu procesa selekcije (Caul 1999.). Možemo razlikovati birokratski i patronažni sustav selekcije kandidata (Norris 1996.). Za birokratske sustave su značajna točno definirana pravila po kojima se biraju kandidati. Suprotno, kod patronažnih sustava pravila nisu uvijek jasna ili poštivana, već je sve u rukama vođe stranke (Matland 2005.). Iz navedenog može se zaključiti da birokratski sistemi više pogoduju ženama, gdje s jasno definiranim pravilima – kvotama, žene lakše ulaze na izborne liste. Visoko institucionalizirani sustavi s jasno definiranim kriterijima selekcije kandidata otežavaju stranačkim vođama kršenje navedenih pravila te ženama olakšavaju ulazak na liste (Caul 1999.).

5 Politika jednakih mogućnosti

Glavni cilj politike jednakih mogućnosti je borba protiv bilo koje vrste diskriminacije pomoću zakonodavstva. Ovdje se ne podrazumijeva samo jednakost na području političke participacije žena već i jednakost na drugim područjima poput područja rada, obrazovanja, itd. (Jalušič i Antić Gaber 2001.). Žene se na putu uključivanja u politiku često susreću s raznim barijerama. Najviše se spominje apolitičnost žena, štoviše, neki stručnjaci tvrde da je niska

politička participacija žena rezultat nedostatka htijenja žena da se bave politikom (Jalušić i Antić Gaber 2001.).

Nadalje, važno je napomenuti da nemaju samo političke stranke ulogu u poticanju žena da se kandidiraju i sudjeluju na izborima, već je to uloga vlada i nevladinih organizacija. Postoje brojne nevladine organizacije kojima je cilj poboljšanje položaja žena (European Parliament 1997.).

Zahvaljujući utjecaju međunarodne zajednice krajem 20. stoljeća, i jačanju *ljevice* početkom 21. stoljeća ženska politika sve se više pojavljivala na *dnevnom redu*. 2000-ih u Hrvatskoj se osnivaju brojne nacionalne institucije bitne za ravnopravnost - od Vladina *Povjerenstva za jednakost*, kasnije *Povjerenstva za ravnopravnost spolova* koje izrađuje *Nacionalnu politiku za promicanje jednakosti odnosno ravnopravnosti spolova*, preko *Povjerenstva za sprečavanje trgovine ljudima* te do osnivanja saborskog *Odbora za ravnopravnost spolova*. U tom se razdoblju brojni zakoni² usklađuju s temeljnim zakonom – *Zakonom o ravnopravnosti spolova* (Leinert Novosel 2003.)

5.1 Ravnopravnost spolova

Ravnopravnost spolova jedna je od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava (Hrvatski sabor 2012).

Desnica je ideološka strana koja općenito prihvaća temeljne rodne razlike kao stvarne i važne, ali kada je u pitanju politička komunikacija te razlike zanemaruje. *Desnica* općenito smatra da *ljevice* potičući ravnopravnost među spolovima ne može prihvatiti njihove razlike dok oni rade na pojačavanju rodni razlika (Schaeffer 2013.).

Bez ravnopravnosti spolova nema ni ključne ideje ljudskih prava da muškarci i žene uživaju jednaka prava, mogućnosti i dužnosti. Ona predstavlja opći i dugoročni cilj javne politike. Rodna diskriminacija ne malo puta ugrađena je eksplicitno i implicitno u velik broj raznih zakona, kulturoloških normi i bezazlenih praksa zajednica. Ugrađivanjem rodne perspektive u različite oblasti osigurava se djelotvorno postizanje raznih društvenih i ekonomskih ciljeva. Kod postizanja ciljeva ravnopravnosti spolova, u najboljoj poziciji da preuzmu vodeću ulogu su nacionalni parlamenti. Rodno senzitivni parlament svojim

²Zakon o radu, Zakon o zapošljavanju, Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o mirovinskom osiguranju, Zakon o socijalnoj skrbi, Kazneni zakon i Obiteljski zakon.

sastavom, strukturom, metodama i radom reagira na potrebe i žena i muškaraca te osnažuje oba spola da sami stvaraju i donose vlastite odluke (OSCE 2017.).

U razdoblju od ranih devedesetih do 1996. godine žensko pitanje bilo je jedva na obzoru politike. Međutim, feminističke grupe aktivno su djelovale te uživale veliku podršku međunarodne zajednice. Upravo pod međunarodnim utjecajem, u Hrvatskoj je 1996. godine osnovano Povjerenstvo za jednakost, što je bilo prvo državno tijelo te vrste (Kesić 2007.). Politika ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj se formalno provodi od 1997. godine. (Cesar 2011.a).

Nacionalna politika za promicanje jednakosti predstavlja osnovni strateški dokument RH čiji je cilj uklanjanje diskriminacije žena i uspostavljanje stvarne ravnopravnosti spolova (Hrvatski sabor 2012.). Nakon izbora 2000. godine mnoge su žene iz politike uspostavile suradnju s nevladinim organizacijama. Nadalje, udio žena u Saboru raste na 22,00% te se osniva Odbor za ravnopravnost poslova. Štoviše, iste godine mijenja se Ustav RH te ravnopravnost spolova postaje jednom od temeljnih ustavnih vrednota (Kesić 2007.). Tada su se oblikovali temeljni institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost: Zakon o ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i Ured Vlade RH za ravnopravnost spolova (Cesar 2011.a). Nakon smjene vlasti 2003. godine Vlada HDZ-a ukida Povjerenstvo za ravnopravnost spolova te do uspostave Vladinog ureda za ravnopravnost spolova je na tom području bila praznina kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti (Kesić 2007.). Sljedeća bitnija promjena u promicanju rodne ravnopravnost desila se 2009. godine Zakonom o roditeljskim potporama kada se po prvi puta izravno doprinosi razgradnji patrijarhalnog obrasca u kojem isključivo žene skrbe za djecu (Cesar 2011.a).

6 Izborni sustav

Mnogi autori argumentiraju da određeni izborni sustavi nisu naklonjeni većem predstavništvu žena. Najveće mogućnosti da budu izabrane ženama daju razmjerni sustavi. Tu postoje različiti instrumenti i mehanizmi poput kvota. Kvotama se određuje minimalni postotak žena na izbornim listama (Antić Gaber 1996). Spolne kvote predstavljaju mjeru kojom se promovira ženska participacija i ostvaruje veća zastupanost žena (Antić Gaber 2011.). Nadalje, neki sistemi motiviraju stranke da kandidiraju žene s raznim financijskim pomoćima odnosno naknadama (Antić Gaber 1996.). Prednost razmjernih sustava leži u tome da se birači ne odlučuju za pojedinog kandidata već za cijelu listu (Kuhelj 1999.). Međutim, izborni

sustav ne bi trebao značiti manju ili veću participaciju žena u politici. Naime, uspješnost žena u politici je manja u razmjernim, a veća u većinskim izbornim sustavima (Fink Hafner i Krašovec 2004.).

6.1 Izborni sustav u Hrvatskoj

Najviše predstavničko tijelo građana te nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj je Hrvatski sabor. U Sabor se zastupnici biraju neposredno tajnim glasovanjem, primjenom razmjernog sustava po D'Hondtovoju formuli. Kandidate za stranačke ili koalicijske liste na izborima mogu predlagati političke stranke, dok kandidate za neovisne liste na temelju potpisa birača (500 potpisa za jednu izbornu jedinicu) predlažu birači (NN 65/15; Gong 2018.).

Prvi višestranački izbori u RH održali su se 1990. godine. Te godine zastupnici su se birali dvokružnim većinskim sustavom. 1992. godine održani su prijevremeni izbori prema kombiniranom izbornom modelu. Sljedeći prijevremeni izbori održali su se 1995. godine prema kombiniranom sustavu, kao i prethodnim izbori, međutim s promijenjenim omjerom većinskih i listovnih mandata. Te godine prvi put prava glasovanja dobiva i dijaspora. Relativnom većinom glasova birali su se zastupnici nacionalnih manjina. Od izbora 2000. godine u RH koristi se razmjerni izborni sustav u 10 izbornih jedinica. Dva izborna ciklusa za Županijski dom bila su održana 1993. i 1997. godine (Hrvatska.eu 2018.). Kako se izborni sustav u RH mijenjao iz većinskog u razmjerni, zanima me da li je promjena sustava bitnije utjecala na udio izabраниh zastupnica o čemu sam pisala u devetom poglavlju.

7 Politički položaj žena u Europi

Od samih početaka demokratske politike žene su bile isključene iz političkog građanstva. Međutim, tijekom prošlog stoljeća žene se počinju aktivnije uključivati u javnu sferu. Ipak, participacija žena nije bila jednaka na svim područjima i razinama. Tako je, prema podacima s početka 21. stoljeća, veća participacija bila na sjeveru i manja na jugu, te veća na lokalnoj, a manja na nacionalnoj razini (Sineau 2003.). Međutim, nakon dobitka prava glasa žene i dalje u javnom životu participiraju manje od muškaraca (Kittlson 2016.).

Podzastupljenost žena se na političkoj sceni smatra simptomom nezdrave demokracije i duboke krize političkog predstavnštva (Sineau 2003.). Neravnopravnost političke uključenosti upućuje na manju kvalitetu predstavljenosti te na manju legitimaciju demokratskih procesa (Kittlson 2016.). Neki od ženski pokreta 1970-ih prozivali su političke

stranke kao odgovorne za marginalizaciju žena. Pod pritiskom aktivista stranke su popustile – posebice skandinavske socijaldemokratske stranke. Ishodi pritiska aktivistkinja bile su ženske kvote u stranačkim izbornim tijelima i listama (Sineau 2003.).

7.1 Politički položaj žena u Hrvatskoj

Kao što sam već ranije spomenula, ravnopravnost spolova jedna je od temeljnih vrednota Ustava RH. Prema zadnjim podacima Državnog zavoda za statistiku u 2016. godini u Hrvatskoj je živjelo 51,7% žena i 48,3% muškaraca (Državno izborno povjerenstvo 2018.). Iste godine u Saboru je bilo tek 12,6% žena. Unatoč što žene čine više od polovice stanovništva, tek ih je 1/8 na najvišim političkim predstavničkim položajima. 2016. godine bila je nešto bolja situacija u Vladi RH gdje je bilo 20% žena. Prema navedenim podacima može se vidjeti da odlučivanje na najvišim položajima političkog i ekonomskog života i dalje je područje muške dominacije. Prema Schwimmeru (u Sineau 2003.) bi se trebala probiti *nevidljiva barijera* koja koči žene, jer su upravo one koje proširuju doseg političkog razumijevanja. On poziva političke stranke, kao najodgovornije, da primjene kvote.

Za vrijeme SFRJ rodne kvote su ženama osiguravale da budu zastupljene u parlamentima i sindikatima. Ipak, njihova stvarna politička moć bila je mala. U Republici Hrvatskoj se rodne kvote od 40% uvode tek na izborima 2015. godine. Sve izborne liste morale su imati najmanje 40% podzastupljenog spola na listi. Sve stranke, čak i veće političke stranke, to pravilo nisu poštovale već su radije plaćale predviđene kazne. Te iste godine, kada se uvode rodne kvote, postotak žena u Saboru pada na 13,00% što je bio najniži postotak od 2000. godine (Bonitz 2017).

8 Politička desnica i ljevica u Hrvatskoj

8.1 Hrvatska demokratska zajednica

Hrvatska demokratska zajednica osnovana je 17. lipnja 1989. godine pod vodstvom Franje Tuđmana. HDZ je politička stranka koja svoj velik uspjeh ostvaruje već na prvim višestranačkim izborima 1990. godine s osvojenih 60% zastupničkih mjesta u Saboru (HDZ 2018a.). Hrvatska demokratska zajednica svoju ideološku poziciju gradi na liberalnom

konzervativizmu i demokršćanstvu te se smatra strankom umjerene *desnice* odnosno *desnim centrom* (Slobodna Hrvatska 2019.).

HDZ se u svom Statusu zalaže za ravnopravnost žena i muškaraca. Posebnu pažnju posvećuje i uključivanju i snažnijem sudjelovanju žena u tijelima HDZ-a na svim razinama. Zadatak glavnog tajništva HDZ-a je da najmanje jednom godišnje izvještava Predsjedništvo o mjerama za povećanje zastupljenosti žena u HDZ-u (HDZ 2018.b.).

8.1.1 Zajednica žena HDZ-a

Zajednica žena HDZ-a ili Zajednica žena *Katarina Zrinski* je organizacija žena Hrvatske demokratske zajednice. Ona je osnovana 20. veljače 1999. godine u Splitu. Unutar HDZ-a Zajednica žena ima status zasebne organizacijske cjeline, međutim nema status pravne osobe. Predstavlja okupljalište žena za žene unutar stranke kao i za žene koje prihvaćaju programska načela HDZ-a. Jačanje položaja žena unutar HDZ-a, kao i određivanje političkih stajališta u odnosu na temeljna društvena pitanja hrvatskog društva temeljna je zadaća Zajednice žena HDZ-a (HDZ 2013.).

8.2 Socijaldemokratska partija Hrvatske

Socijaldemokratska partija Hrvatske politička je stranke lijevog centra. Stranka je osnovana 3. listopada 1990. godine pod nazivom Stranka demokratskih promjena pod vodstvom Ivice Račana. SDP je nastao iz transformacije Saveza komunista Hrvatske u prosincu 1989. godine kada je bio prihvaćen politički pluralizam i višestranačka demokracija. Stranka je nekoliko puta promijenila ime. Na prvim slobodnim višestranačkim izborima 1990. godine stranka je nastupila pod nazivom Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena. Sljedeće godine mijenja ime u Socijaldemokratsku partiju Hrvatske – Stranku demokratskih promjena, a sadašnje ime nosi od 1993. godine (Hrvatska enciklopedija 2018.). Socijaldemokratska partija Hrvatske svoju ideološku poziciju gradi na pozicijama liberalizma i socijaldemokracije te se smatra strankom *ljevice* odnosno *lijevim centrom* (Slobodna Hrvatska 2019.).

U programu SDP-a stoji da se SDP zalaže za ravnopravnost spolova, za jednakost žena i muškaraca. SDP stavlja veliki naglasak na ostvarivanje ljudskih prava žena na život bez diskriminacije, želi ostvariti rodnu ravnopravnost u svim sferama života. *Ravnopravnost*

spolova nije samo temeljno ljudsko pravo, već i nužan temelj za miran, prosperitetan i održiv svijet (Socijaldemokratska partija Hrvatske 2018.).

U Statutu SDP od prošle je godine zapisano načelo rodnog pariteta. Dakle, prilikom kandidiranja za zastupnike odnosno vijećnike u lokalnim i regionalnim tijelima, u Hrvatski sabor i Europski parlament će SDP na izbornim listama ostvariti rodni paritet. Tako će se provoditi model naizmjeničnog poretka kandidata različitog spola odnosno rodne pripadnosti (Socijaldemokratska partija 2018.).

8.2.1 Socijaldemokratski forum žena SDP-a

Forum žena SDP-a je interesni oblik organiziranja koji se temelji na istovjetnosti političkog interesa (Socijaldemokratska partija 2018.) osnovan 1996. godine. U Programu (*Program Socijaldemokratskog foruma žena SDP: Uzimamo ono što nam pripada – pola neba, pola zemlje, pola moći!*) su se žene SDP-a osvrnule na probleme zaposlenih žena s fokusom na plaćeni i neplaćeni rad, na obitelj i roditeljstvo te naravno, na žene u politici. 2006. godine forum je usvojio program Partnerstva za rodnu ravnopravnost, a 2010. godine Abecedarij: rodna ravnopravnost u 21. stoljeću. Forum žena SDP promiče ideju ravnopravnosti spolova te surađuje sa svima, i ženama i muškarcima, političkim strankama i nevladinim organizacijama koje teže tom cilju (Forum žena 2018.).

9 Parlamentarni izbori u RH

U Republici Hrvatskoj višestranački izbori provode se od 1990. godine. Do danas u RH se je održalo 9 parlamentarnih izbora za Zastupnički dom odnosno Sabor računajući i prve višestranačke izbore za Vijeće udruženog rada, Vijeće općina i Društveno-političko vijeće. Međutim, treba napomenuti da su u razdoblju od 1990. do 2000. godine dva put bili održani izbori za Županijski dom. U Županijski dom birala su se po 3 zastupnika i njihova zamjenika iz svake županije i grada Zagreba (Hrvatska.eu 2018.). Kako su izbori za Županijski dom bili održani svega dvaput te nema javno dostupnih podataka o prijavljenim, pravovaljanim kandidaturama u ovom diplomskom radu sam pregledala i istražila samo udio kandidiranih i izabranih žena u Sabor na parlamentarnim izborima 1990., 1992., 1995., 2000., 2003., 2007., 2011., 2015. i 2016. godine.

9.1 Izbori 1990. godine

Temeljem *Zakona o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Društveno-političko vijeće Sabora Socijalističke Republike Hrvatske* teritorij Hrvatske dijelio se na 80 izbornih jedinica koje je činila jedna ili više općina. U svakoj izbornoj jedinici birao se po jedan zastupnik ili zastupnica (NN 7/1990). Nadalje, *Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Vijeće udruženog rada Sabora Socijalističke Republike Hrvatske* dijelio je također teritorij Hrvatske u više izbornih jedinica, međutim izborne jedinice nisu sačinjavale općine, nego su se osnivale za radnike u različitim sferama poslova. Izbornih jedinica Vijeća udruženog rada bilo je 160 te se u svakoj birao po jedan zastupnik ili zastupnica (NN 7/1990).

Nakon formiranja izbornih jedinica na teritoriju Hrvatske sljedeće je bilo važno definirati tko sve ima pravo glasa. To je jasno definirao *Zakon o izboru i opozivu odbornika i zastupnika*. Zakon je naglašavao kako su izbori tajni i neposredni, a opće biračko pravo imali su svi državljani Socijalističke Federacije Republike Jugoslavije s navršenih 18 godina. Posebno biračko pravo za vijeća udruženog rada imali radnici u organizacijama i zajednicama, neovisno o godinama života (NN 7/1990-73). Prema istom zakonu, kandidati za bilo koje političko tijelo predlagali su se i utvrđivali temeljem određenog broja potpisa građana, odnosno određenog broja potpisa radnika birali su se kandidati za vijeća udruženog rada. Kandidati su se mogli kandidirati samo u jednoj izbornoj jedinici istovremeno (NN 7/1990-73). Čitajući Zakon iz 1990. godine jasno se može vidjeti kako se može kandidirati na izborima svatko tko je punoljetan državljanin i ako skupi dovoljno potpisa. Zakonom nisu bile definirati niti spomenut rodne kvote te se nije stvarala niti jedna vrsta diskriminacije, već su *de jure* muškarci i žene imalo jednake mogućnosti kandidature. Koliko se pak žena, a koliko muškaraca uopće kandidiralo? Koliko ih je izabrano?

Tablice 9.10.1 i 9.10.2 prikazuju parlamentarne kandidate iz redova HDZ-a i SDP-a sa svih dosadašnjih parlamentarnih izbora.

Na prvim višestranačkim izborima u Republici Hrvatskoj 1990. godine birali su se zastupnici za tri predstavnička tijela – Vijeće udruženog rada, Vijeće općina i Društveno-političko vijeće. U Vijeće udruženog rada HDZ je kandidirao 87 kandidata od čega su žene činile svega 4,60%. SKH-SDP u Vijeće udruženog rada kandidirao je 151 kandidata od čega su žene činile 8,61% (gledaj tablicu 9.10.1 i 9.10.2). Iz tablica se vidi da je u Vijeće općina HDZ je kandidirao svega 2,35% žena, dok SKH-SDP kandidirao njih 5,22%. Za Društveno-političko vijeće HDZ je kandidirao 72 kandidata od čega su žene činile 2,77%. SKH-SDP kandidirao je

79 kandidata te su žene činile 11,40% što je ujedno bio i najveći postotak kandidiranih žena na listi na prvim višestranačkim izborima(NN 25/90).

Tablice 9.10.1 i 9.10.2 prikazuju da je udio kandidiranih žena na prvim višestranačkim izborima u RH bio daleko ispod praga ravnopravnosti i kod *desnice* i kod *ljevice*.

Nadalje, tablice 9.10.3 i 9.10.4 prikazuju udio izabranih kandidata sa svih dosadašnjih parlamentarnih izbora. U Vijeće udruženog rada ulazi ukupno 83 kandidata HDZ-a od čega je bilo 2,41% žena te 43 kandidata SDP-a od čega je bilo 11,63% žena (gledaj tablicu 9.10.3 i 9.10.4). U Vijeće općina iz redova HDZ-a ulazi 72 kandidata među kojima je bila tek jedna žena koja je činila svega 1,39%. Iz redova SDP-a ulazi 35 kandidata od čega su žene činile 5,71%. U Društveno-političko vijeće iz redova HDZ-a ulaze 2 žene od ukupno 55 kandidata te 1 žena iz redova SDP-a od ukupno 18 kandidata. Tako je postotak žena kod HDZ-a iznosio 3,64% te 5,56% kod SDP-a (gledaj tablicu 9.10.3 i 9.10.4).

9.2 Izbori 1992. godine

Novi Zakon o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske regulira izbore za Zastupnički i Županijski dom sabora. Novi zakon za izbore za zastupnički dom uvodi kombinirani birački sustav s razmjernim i većinskim segmentom. U razmjernom segmentu zakon uvodi jednu izbornu jedinicu kojoj se utvrđuje uspjeh državnih lista za diobu 60 zastupničkih mjesta. Izborni prag iznosio je 3% (DIP RH 1992.). U zastupnički doma biralo se 124 zastupnika te zastupnici predstavnici nacionalnih manjina. Ostalih 64 na izbornim listama koje su istakli HDZ i SDP prevladali su muškarci, dok je žena bilo tek nekoliko. Na HDZ-ovoj listi bile su svega samo tri žene koje su činile 5,00% liste (gledaj tablicu 9.10.1), dok je prvo mjesto na listi rezervirano za ženu bilo ono na 39. mjestu. Tri puta više žena nalazi se na SDP-ovoj listi te žene na listu ljevice čine 15,00% (gledaj tablicu 9.10.2). Međutim, prvo mjesto za ženu je bilo na broju 4.

Rezultati parlamentarnih izbora 1992. godine za Zastupnički dom što se tiče udjela žena su bili sljedeći: s liste HDZ-a izabrane su bile 4 žene odnosno 4,71% (gledaj tablicu 9.10.3) te s liste SDP-a bile su izabrane 2 žene, tj. 18,18% (gledaj tablicu 9.10.4). *Desnica* tako kandidira više žena nego što ih je bilo izabranih, dok je suprotno bilo kod *ljevice*.

9.3 Izbori 1995. godine

Pred parlamentarne izbore 1995. godine donosi se novi *Zakon o izbornim jedinicama za Zastupnički dom sabora Republike Hrvatske*. Novim Zakonom donesena su nova pravila po kojima su se birali zastupnici u Zastupnički dom. Međutim, sam proces podnošenja kandidatura se nije mijenjao (NN 68/95) te je i dalje vrijedio zakon iz 1993. godine NN 30/93, koji se nije bitno razlikovao od Zakona NN 22/92.

Na parlamentarnim izborima 1995. godine u Republici Hrvatskoj razmjerni raste sa 60 na 80 mjesta dok se izborni sustav i pravila kandidiranja ne mijenjaju. Na listi od 80 kandidata i kandidatkinja HDZ kandidira 8,75% žena (gledaj tablicu 9.10.1). Na prethodnim izborima prvu ženu stavlja tek na 39. mjesto, dok je na ovim postavlja na 15. mjesto. Štoviše, do 39. mjesta su osigurana 3 mjesta za žene. Svakako korak naprijed, međutim nedovoljan (DIP RH 2018). SDP na svoju listu postavlja 22,5% žena (gledaj tablicu 9.10.2). Postotak žena raste nešto više nego kod HDZ-a te je više žena na početku liste, dok je prva žena na 3. mjestu (DIP RH 1995.).

Pobjednička lista bila je lista HDZ-a sa koje je u Sabor ušlo 4,00% žena (gledaj tablicu 9.10.3). S tek 10 osvojenih mandata SDP-ova lista našla se na 4. odnosno predzadnjem mjestu. Međutim, s liste SDP-a u Sabor ulaze 3 žene što čini čak 30,00% (gledaj tablicu 9.10.4).

Postotak kandidiranih i izabranih žena se razlikuje tako kod HDZ-a kako i kod SDP-a. Međutim, postotak kandidiranih veći je kod HDZ-a, a postotak izabranih veći je kod SDP-a.

9.4 Izbori 2000. godine

1999. godine Zastupnički dom donosi novi *Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora*, čijim stupanjem na snagu prestaju vrijediti zakoni NN 68/95, 77/95 i 82/95.

U Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora biralo se 140 zastupnika u 10. izbornih jedinica na temelju lista od 14 kandidata. Dijaspورا bira svoje zastupnike u 11. izornoj jedinici (NN 116/99).

Izborni sustav se mijenja i broj zastupničkih mjesta u Saboru raste. Republika Hrvatska prestaje biti jedna izborna jedinica te se dijeli na njih 10 te 11. inozemnu i 12. izbornu jedinicu za nacionalne manjine. HDZ samostalno kandidira 154 kandidata i kandidatkinja.

SDP na izbore 2000. godine izlazi u koaliciji s HSLS-om za sve liste, te SBHS-om u IV izbornoj jedinici i PGS-om u VIII izbornoj jedinici.

HDZ na listama kandidira 13,54% žena (gledaj tablicu 9.10.1) (DIP RH 2018). HDZ ukupno osvaja 46 mandata od čega su žene činile 19,57% (gledaj tablicu 9.10.3). SDP kandidira 40 žena odnosno 27,59% (gledaj tablicu 9.10.2). Na izborima SDP-ova koalicija ostvaruje rezultat od 25,35% žena u Saboru (gledaj tablicu 9.10.2).

Iako HDZ kandidira znatno manji postotak žena nego SDP-ova koalicija u Sabor ulazi ne toliko manji postotak žena s liste tako *desnice* kako s *ljevice*, naime kod *desnice* postotak izabраниh žena raste dok kod *ljevice* pada.

9.5 Izbori 2003. godine

Broj zastupničkih mjesta ostaje jednak kao što je bio i na parlamentarnim izborima 2000. godine (NN 69/03).

Na izborima 2003. godina HDZ-ova lista kandidira 16,88% žena (gledaj tablicu 9.10.1). Lista SDP-a kandidirala je 35,00% žena (gledaj tablicu 9.10.2) (DIP RH 2018.).

Na izborima 2003. godine iz redova HDZ-a u Sabor ulazi 8 žena odnosno svega 12,12% žena (gledaj tablicu 9.10.3). S koalicijskih lista SDP-a u Sabor ulazi 11 žena u 35 muškaraca odnosno 23,91% žena (gledaj tablicu 9.10.4).

I s liste HDZ-a i s liste SDP-a ulazi manji postotak žena nego li ih je bilo kandidiranih.

9.6 Izbori 2007. godine

Kod parlamentarnih izbora 2007. godine izborni se zakon nije bitnije mijenjao. Opće biračko pravo te sam proces kandidiranja i izbora kandidata ostao je jednak kao i na prethodnim izborima

Na parlamentarnim izborima 2007. godine HDZ sastavlja 11 izbornih lista po 14 kandidata. SDP pak svoje liste sastavlja u 10 izbornih jedinica te ne kandidira niti jednog kandidata u XI. izbornoj jedinici. Lista HDZ-a kandidirala je 30 odnosno 19,48% žena (gledaj tablicu 9.10.1), dok je lista SDP-a kandidirala 41 žensku kandidatkinju odnosno 29,08% žena (gledaj tablicu 9.10.2) (DIP RH 2018.).

U Sabor ulazi 8 žena s liste HDZ, to jest 12,31% žena (gledaj tablicu 9.10.3), a s lista SDP-a u Sabor ulazi 18 žena odnosno 32,14% žena (gledaj tablicu 9.10.4).

S liste HDZ-a u Sabor ulazi manji postotak kandidiranih žena, dok s liste SDP-a ulazi veći postotak žena nego li je bio na stranačkim listama.

9.7 Izbori 2011. godine

Sljedeći, *Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor*, donosi se 2011. godine. Novim zakonom teritorij Republike Hrvatske i dalje se dijeli na 10 izbornih jedinica te 11. inozemnu i 12. manjinsku. Jedina promjena je bila ta, da su u 11. izornoj jedinici birali se 3 kandidata, dok pripadnici nacionalnih manjina i dalje biraju svojih 8 kandidata. Nadalje, postupak predlaganja kandidata ostaje isti (NN 120/11).

HDZ u IX. i X. izornoj jedinici sastavlja svoje liste s HGS-om. SDP u parlamentarnim izborima 2011. godine sastavlja koaliciju s HNS-om, IDS-om i HSU-om. HDZ kandidira 30 žena odnosno 18,99% (gledaj tablicu 9.10.1), dok SDP kandidira 42 žene odnosno 30,00% (gledaj tablicu 9.10.2) (DIP RH 2018.).

S HDZ-ove liste u Sabor ulazi 7 odnosno 14,89% žena (gledaj tablicu 9.10.3). Sa SPD-ove koalicijske liste u Sabor ulazi 20 odnosno 23,81% žena (gledaj tablicu 9.10.4).

I kod desnice i kod ljevice veći postotak žena je na stranačkim listama, a manji u parlamentarnim klupama.

9.8 Izbori 2015. godine

Prema zakonu donesenom pred parlamentarne izbore 2015. godine, predlagatelji izbornih lista i dalje ostaju tako birači kako političke stranke. Međutim, da bi izborne liste političkih stranaka bile pravovaljane, političke stranke moraju prikupiti najmanje 1500 potpisa birača u izornoj jedinici, jednako vrijedi i za liste birača. Dalje, na stranačkoj i biračkoj, neovisnoj listi mora biti toliko kandidata koliko se zastupnika bira (NN 66/15).

HDZ na izborima ne kandidira samostalno već u koaliciji s HSS-om, s HSP AS-om, s BUZ-om, s HSLS-om, Hrastom, HDS-om i ZDS-om. Također, i SDP na izborima 2015. kandidira u koaliciji. Koalicija SDP-a bila je sa sljedećim strankama: HNS-om, HSU-om, Hrvatskim laburistima – strankom rada, A-HSS-om i ZS-om te u IX izornoj jedinici sa SDSS-om.

Koalicijska lista HDZ kandidirala je po 14 kandidata i kandidatkinja u 11 izbornih jedinica. Sveukupno, kandidirala je 32 žene odnosno 20,78% (gledaj tablicu 9.10.1). Koalicija sa SDP-

om je svoje liste predlagala u 10 izbornih jedinica. Ta koalicija je kandidirala 55 žena odnosno 39,29% žena (gledaj tablicu 9.10.2) (DIP RH 2018.). S liste HDZ-a u Sabor su ušle 4 žene odnosno 6,67% žena (gledaj tablicu 9.10.3). S liste SDP-a u Sabor je ušlo 13 žena odnosno 23,64% žena (gledaj tablicu 9.10.4). S obje liste ulazi manji postotak žena nego li je kandidiranih.

9.9 Izbori 2016. godine

Izbori zastupnika u Hrvatski sabor 2016. godine bili su prijevremeni, nedugo nakon prošlih izbora 2015. godine te se zakon o izboru zastupnika nije mijenjao.

Na prijevremenim izborima 2016. godine HDZ izlazi u koaliciji s HSLS-om. U 11. izbornih jedinica predlažu 40 ženskih kandidatkinja, odnosno 25,97% žena (gledaj tablicu 9.10.1). SDP također kandidira u koaliciji. SDP koalira s HNS-om, HSS-om i HSU-om. SDP-ova koalicija u 10 izbornih jedinica predlaže jednak broj muških i ženskih kandidata kao i na prethodnim izborima – 85 muškaraca i 55 žena odnosno 39,29% žena (gledaj tablicu 9.10.2) (DIP RH 2018.).

Na izborima 2016. godine koalicija HDZ-a osvaja 64 mandata, od čega je 5 ženskih te su žene činile 7,81% (gledaj tablicu 9.10.3), dok koalicija SDP-a osvaja 53 mandata, od čega 10 ženskih mandata te u Sabor ulazi 18,87% žena (gledaj tablicu 9.10.4). Postotak kandidiranih žena kod obje liste ponovo je puno viši od postotka izabranih.

9.10 Rezultati istraživanja

Od prvih višestranački izbora 1990. godine do zadnjih 2016. godine u Republici Hrvatskoj ukupno se promijenilo devet saziva Sabora. Tablice 9.10.1 i 9.10.2 prikazuju broj parlamentarnih kandidata i kandidatkinja izbornih lista HDZ-a i SDP-a od 1990. do 2016. godine.

Tablica 9.10.1 prikazuje da udio kandidiranih žena do parlamentarnih izbora 2000. godine nije prelazio 20%, dok se najveći udio žena na izbornim listama HDZ-a ostvaruje na zadnjim parlamentarnim izborima 2016. godine.

Tablica 9.10.1: Parlamentarni kandidati s lista HDZ-a od 1990. do 2016. godine.

HDZ	žene	Muškarci	% žena	% muškaraca
1990.a* ³	4	83	4,60	95,40
1990.b** ⁴	2	83	2,35	97,65
1990.c*** ⁵	2	70	2,77	97,23
1992.	3	57	5,00	95,00
1995.	7	73	8,75	91,25
2000.	21	133	13,54	86,46
2003.	26	128	16,88	83,12
2007.	30	124	19,48	80,52
2011.	30	128	18,99	81,01
2015.	32	122	20,78	79,22
2016.	40	114	25,97	74,03

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Tablica 9.10.2: Parlamentarni kandidati lista SDP-a od 1990. do 2016. godine.

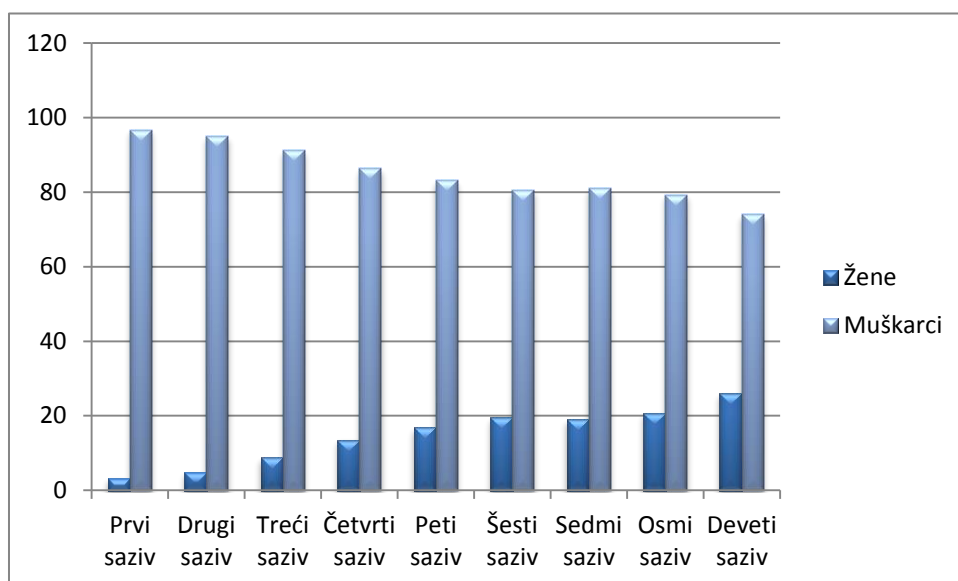
SDP	žene	Muškarci	% žena	% muškaraca
1990.a*	13	138	8,61	91,39
1990.b**	6	109	5,22	94,78
1990.c***	9	70	11,40	88,60
1992.	9	51	15,00	85,00
1995.	18	52	22,50	77,50
2000.	40	114	27,59	72,41
2003.	49	91	35,00	65,00
2007.	41	100	29,08	70,92
2011.	42	98	30,00	70,00
2015.	55	85	39,29	60,71
2016.	55	85	39,29	60,71

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Tablica 9.10.2 prikazuje da se udio kandidiranih žena SDP-a povećavao nešto brže. Naime, povećanje udjela kandidiranih žena preko 20% SDP ostvaruje prije izbora 2000. godine. Najbolji rezultat u udjelu kandidiranih žena ostvaruje na zadnjim dvjema izborima 2015. i 2016. godine dok udio žena doseže gotovo 40%.

³ 1990.a* Vijeće udruženog rada.⁴ 1990.b** Vijeće općina.⁵ 1990.c*** Društveno-političko vijeće.

Graf 9.10.1: Parlamentarni kandidati lista HDZ-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

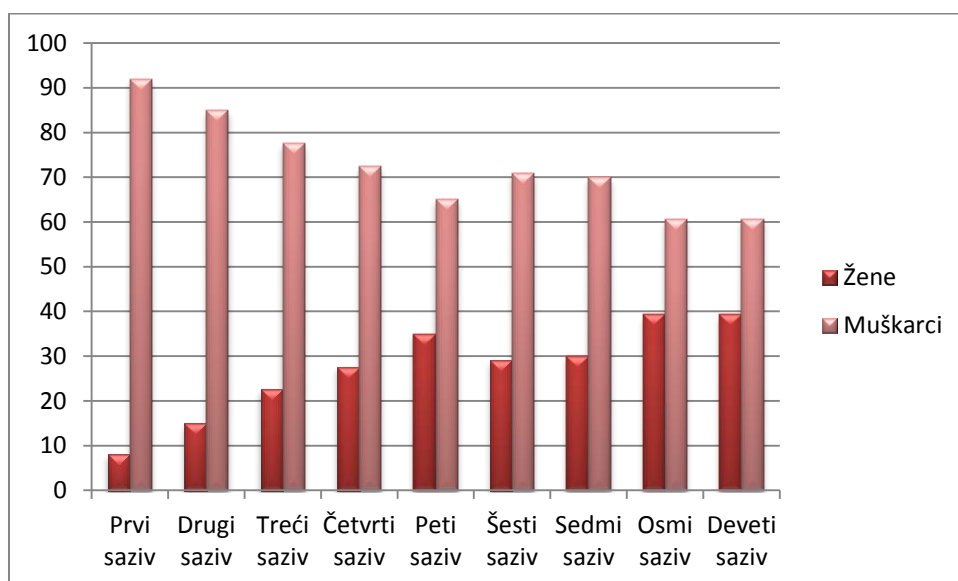
Postotak žena u Saboru se tijekom godina mijenjao, međutim uvijek se kretao ispod praga ravnopravnosti. Grafovi 9.10.1 i 9.10.2 prikazuju koliko je žena i muškaraca u postocima bilo kandidiranih na listama *desnice* i *ljevice*.

Graf 9.10.1 prikazuje da je *desnica*, odnosno HDZ, tijekom godina kandidirao sve više žena na svojim listama. Na zadnjim parlamentarnim izborima 2016. godine za Deveti saziv Sabora HDZ je kandidirao 25,97% žena na svojim listama. Rast udjela žena na listama je svakako pozitivan rast, međutim, još uvijek ispod praga ravnopravnosti.

Suprotno od *desnice*, *ljevice* nije imala kontinuiran rast udjela žena na svojim listama na parlamentarnim izborima (gledaj graf 9.10.2). Udio žena na listama *ljevice*, odnosno SDP-a, kontinuirano raste do izbora 2000. godine za Peti saziv Sabor, nakon kojim pada, međutim ponovno raste na izborima 2015. i 2016. godine za Osmi i Deveti saziv Sabora.

Ljevica u Hrvatskoj na zadnjim dvjema parlamentarnim izborima na svojim listama postiže prag ravnopravnosti. Naime, 2015. i 2016. godine *ljevice* je kandidirala gotovo 40,00% žena (gledaj graf 9.10.2).

Graf 9.10.2: Parlamentarni kandidati lista SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Koliko je žena na listama *desnice* i *ljevice* bilo izabranih prikazuju tablice 9.10.3 i 9.10.4 te grafovi 9.10.3 i 9.10.4. Iako je *desnica* u pozitivnom rastu povećanja udjela kandidiranih žena na svojim izbornim listama postotak izabranih žena s lista *desnice* nije u stalnom porastu već oscilira (gledaj tablicu 9.10.3 i graf 9.10.3).

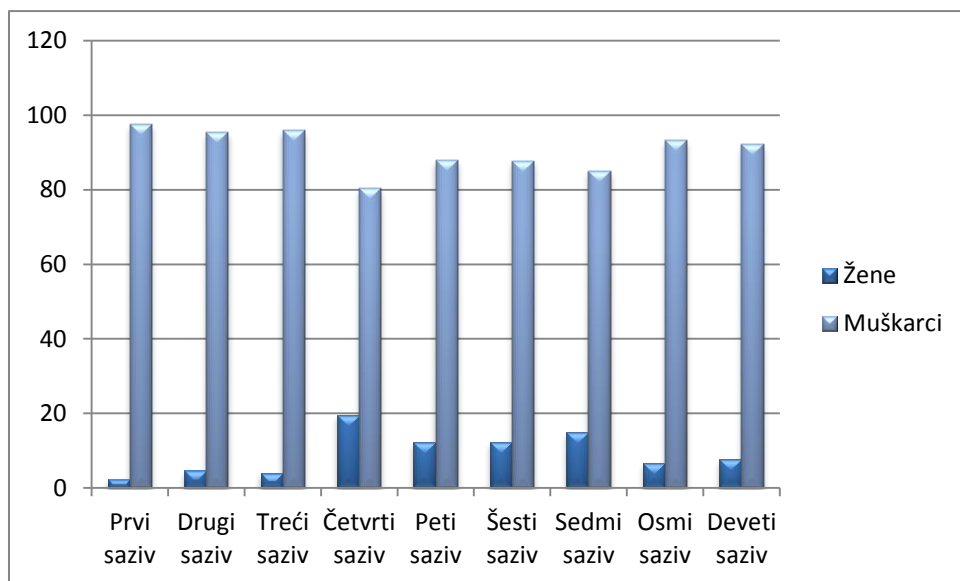
Tablica 9.10.3: Izabrani kandidati s lista HDZ-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine.

HDZ	žene	muškarci	% žena	% muškaraca
1990.a*	2	81	2,41	97,59
1990.b**	1	71	1,39	98,61
1990.c***	2	53	3,64	96,36
1992.	4	81	4,71	95,29
1995.	3	72	4,00	96,00
2000.	9	37	19,57	80,43
2003.	8	58	12,12	87,88
2007.	8	57	12,31	87,69
2011.	7	40	14,89	85,11
2015.	4	56	6,67	93,33
2016.	5	59	7,81	92,19

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Najveći udio (gledaj graf 9.10.3) izabranih žena bio je u Četvrtom sazivu Sabora kada je iznosio 19,57%. Udio žena u sljedećim sazivima pada te ponovo raste u Sedmom sazivu, međutim, samo na 14,89%. U Osmom i Devetom sazivu udio žena opet pada te je daleko ispod praga ravnopravnosti.

Graf 9.10.3: Izabrani kandidati s lista HDZ-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

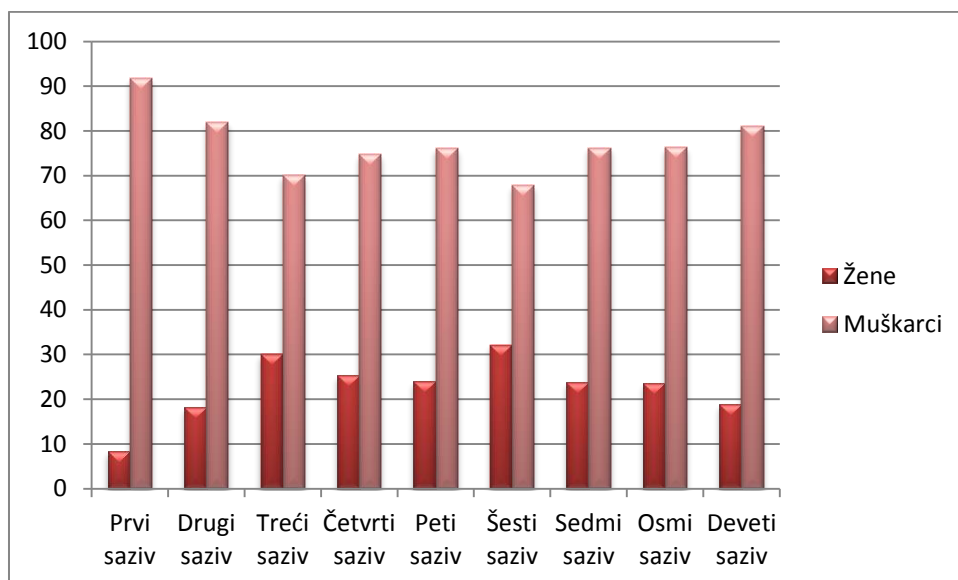
Tablica 9.10.4: Izabrani kandidati s lista SDP-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine.

SDP	žene	muškarci	% žena	% muškaraca
1990.a	5	38	11,63	88,97
1990.b	2	33	5,71	94,29
1990.c	1	17	5,56	94,44
1992.	2	9	18,18	81,82
1995.	3	10	30,00	70,00
2000.	18	53	25,35	74,65
2003.	11	35	23,91	76,09
2007.	18	38	32,14	67,86
2011.	20	64	23,81	76,19
2015.	13	42	23,64	76,36
2016.	10	43	18,87	81,13

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Kod *ljevice* su također prisutne oscilacije kod udjela izglasovanih žena po sazivima (gledaj tablicu 9.10.4 i graf 9.10.4). Najveći udio žena izabranih žena bio je u Trećem i Šestom sazivu kada je iznosio oko 30%, dok je najmanji bio u Prvom sazivu kada je bio ispod 10%.

Graf 9.10.4: Izglasovani kandidati s lista SDP-a parlamentarnih izbora od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Oscilacije su prisutne kod postotka udjela kandidiranih žena *ljevice* te kod izabranih žena *ljevice*, ali i *desnice*. Kontinuiran rast udjela žena prisutan je jedino kod kandidiranih žena *desnice*.

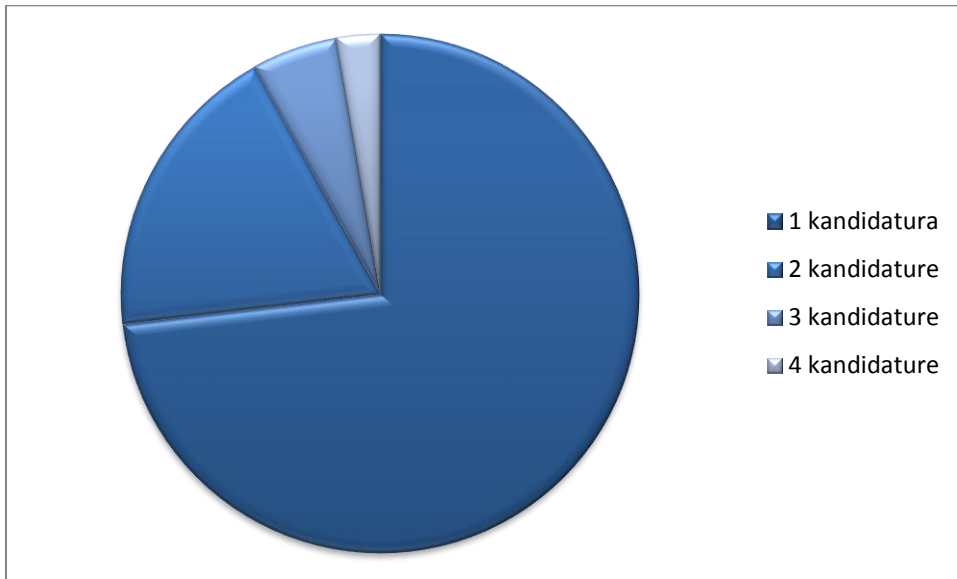
Nadalje, nisu se mijenjali samo udjeli kandidiranih žena na izbornim listama, već su se mijenjale i žene na listama tako *desnice* kako i *ljevice*. Samo rijetke su bile one koje su uspjele vlastite kandidature ponoviti više puta. Najveći udio žena i *desnice* i *ljevice* su bile kandidirane samo jedanput (gledaj tablicu 9.10.5, tablicu 9.10.6, graf 9.10.5 i graf 9.10.6).

Tablica 9.10.5: Broj kandidatura istih žena na listama HDZ-a od 1990. do 2016. godine.

HDZ	broj žena	% žena
1 kandidatura	109	73,15%
2 kandidature	28	18,79%
3 kandidature	8	5,37%
4 kandidature	4	2,68%

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Graf 9.10.5: Broj kandidatura istih žena na listama HDZ-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

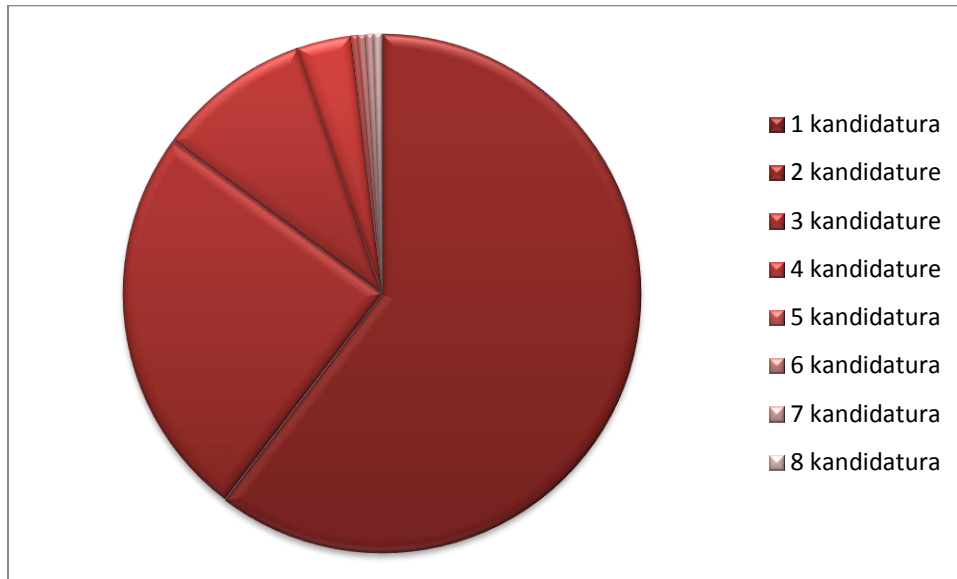
S ponavljanjem broja kandidatura pada i udio žena koje su bile kandidirane. Kao što se vidi iz grafa 9.10.5 i 9.10.6 tek su se rijetke žene uspjele kandidirati drugi, treći ili četvrti put. Na dosadašnjim parlamentarnim izborima kod *desnice* četvrta kandidatura za istu ženu ujedno znači posljednju. Suprotno, *ljeвица* je pojedine žene kandidirala čak pet, šest, sedam ili osam puta (gledaj graf 9.10.6). Te žene su i većinom osvajale mandate, to jest jednog nisu.

Tablica 9.10.6: Broj kandidatura istih žena na listama SDP-a od 1990. do 2016. godine.

SDP	broj žena	% žena
1 kandidatura	125	60,39%
2 kandidature	51	24,64%
3 kandidature	20	9,66%
4 kandidature	7	3,38%
5 kandidatura	1	0,48%
6 kandidatura	1	0,48%
7 kandidatura	1	0,48%
8 kandidatura	1	0,48%

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Graf 9.10.6: Broj kandidatura istih žena na listama SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%).



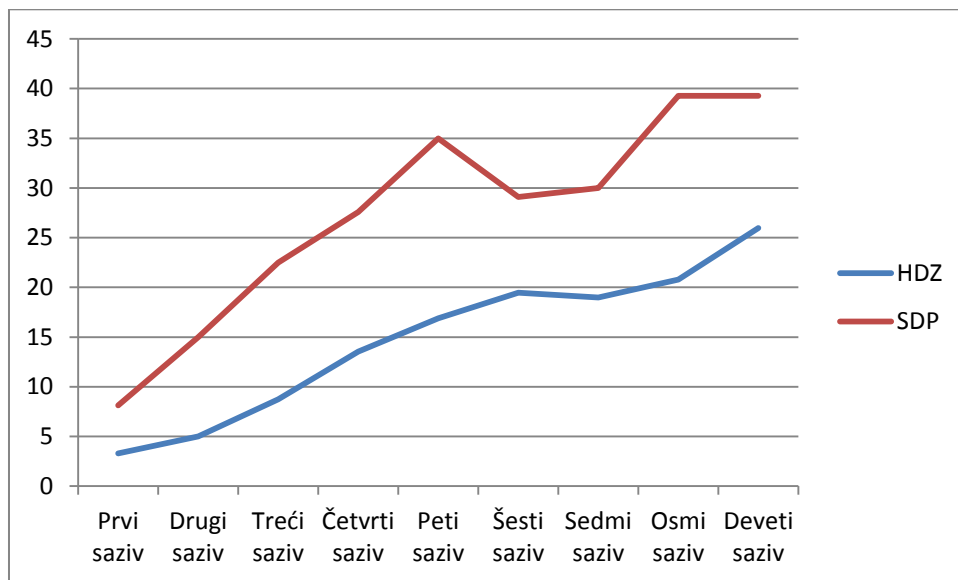
Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Kao što sam ranije spomenula, tijekom godina mijenjale su se žene na listama i *desnice* i *ljevice* kao što su se i mijenjali postoci kandidiranih žena na listama.

Međutim, cilj ovog rada je saznati da li je postotak kandidiranih i izabranih žena veći kod *desnice* ili *ljevice*. Odgovor na ovo pitanje prikazuju grafovi 9.10.7 i 9.10.8 koji daju komparativan prikaz kandidiranih i izabranih žena *desnice* i *ljevice*. Unatoč oscilacijama odnosno laganom padu *ljevice* u udjelu kandidiranih žena, tijekom razdoblja od 1990. do 2016. godine *ljevice* kandidira više žena nego *desnica* (gledaj graf 9.10.7). Na SDP-ovim listama u prosjeku je uvijek bilo više žena nego na listama HDZ-a.

Nadalje, oscilacije u udjelu izabranih žena prisutne su i kod *desnice*, to je HDZ-a, i kod *ljevice*, to jest SDP-a. Ipak, veći postotak izabranih žena, isto kao i kod kandidiranih, je na strani *ljevice* (gledaj graf 9.10.8). S lista SDP-a u razdoblju od 1990. do 2016. godine bilo je izabrano više žena nego s lista HDZ-a. Posljedično, u istom razdoblju u Sabor ulazi više žena *ljevice* nego *desnice*.

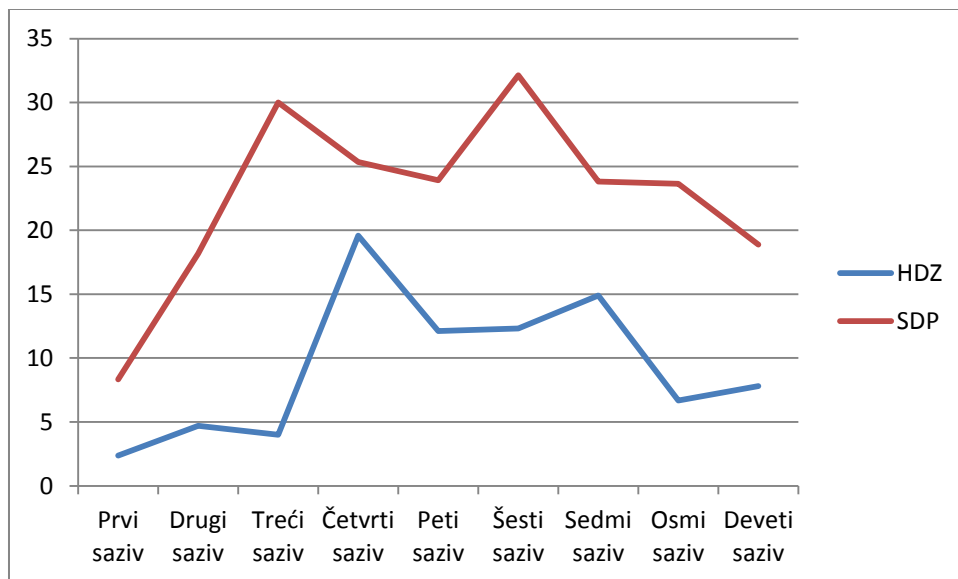
Graf 9.10.7: Komparativan prikaz kandidiranih žena s lista HDZ-a i SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%)



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

Iz prikazanih tablicu i grafova iz devetog poglavlja vidi se porast udjela kandidiranih i izabranih žena od parlamentarnih izbora 2000. godine, godine u kojoj se u Hrvatskoj počinje primjenjivati razmjerni izborni sustav.

Graf 9.10.8: Komparativan prikaz izabranih žena s lista HDZ-a i SDP-a od 1990. do 2016. godine u postocima (%)



Izvor: Državno izborno povjerenstvo. 2016.

10 Izvršna vlast u RH

HDZ je politička stranka koja je formirala prvu Vladu Republike Hrvatske, koja je ujedno i započela prijelaz iz socijalističkog u višestranački demokratski sustav odnosno iz dogovornog u tržišno gospodarstvo. U povijesti Republike Hrvatske HDZ je formirao najviše vlada, sveukupno njih dvanaest. Uz prvu, to su bile druga, treća, četvrta, peta, šesta, deveta, deseta, jedanaesta, trinaesta, četrnaesta i petnaesta Vlada Republike Hrvatske. Prvih šest Vlada HDZ je formirao samostalno u polupredsjedničkom sustavu (Vlada Republike Hrvatske 2018.a) te tako obilježio svojom dominacijom prvo desetljeće hrvatske vladavine. Deveta Vlada HDZ-a bila je koalicijska, a formirale su je HSLŠ, HSU, DC i nacionalne manjine dok je na čelu bio Ivo Sanader. On ostaje i na čelu desete Vlade RH, a vladajuću koaliciju osim HDZ-a sastavljaju i HSS, HSLŠ, HSU i zastupnici nacionalnih manjina. Ivo Sanader 2009. godine podnosi ostavku i premijerkom postaje Jadranka Kosor koja vodi jedanaestu Vladu RH. Vladajuću koaliciju čine iste stranke kao i u desetoj Vladi RH. Trinaestu Vladu RH vodio je Tihomir Orešković dok su na vlasti bile stranke iz Domoljubne koalicije, Hrvatska stranka prava dr. Ante Starčević, HSLŠ, HSS, Hrast, HDS, BUZ i ZDS i Most (Vlada Republike Hrvatske 2018.a.). Četrnaestu Vladu RH vodio je Andrej Plenković. U sastavu Vlade bili su HDZ i Most. Zbog neslaganja, Most je napustio Vladu te u Vladu ulazi HNS te čini petnaestu Vladu RH pod vodstvom Andreja Plenkovića.

Možemo reći da je HDZ bio dominantna politička stranka tijekom povijesti Republike Hrvatske, koji je formirao velik broj hrvatskih vlada. Uspoređujući HDZ s njegovim glavnim konkurentnom, SDP-om, HDZ je formirao pet puta više vlada. Da li su HDZ-ove Vlade radile što god po pitanju veće uključenosti žena? Da li je, brojčano gledano, u HDZ-ovim Vladama participiralo i djelovalo više žena nego u SDP-ovim?

U hrvatskoj povijesti SDP je uspio formirati tek sedmu Vladu 2000. godine. Vlada je bila koalicijska, a uz stranku SDP vladu su formirali i HSLŠ, HSS, HNS, IDS i LS. Na čelu vlade bio je Ivica Račan. U sedmom mandatu Vlade polupredsjednički sustav zamijenjen je parlamentarnim. Vladajuću koaliciju sedme Vlade napustile su dvije stranke – HSLŠ i IDS te Sabor izglasava povjerenje osmoj Vladi na čelu koje i dalje ostaje Ivica Račan. SDP 2003. godine gubi vlast na više godina. Sljedeća koalicijska Vlada formira se 2011. godine pod vodstvom Zorana Milanovića. Milanovićeve Vlada bila je dvanaesta hrvatska Vlada, a sastavljale su je sljedeće političke stranke: SDP, HNS, IDS i HSU (Vlada Republike Hrvatske 2018.a.). U hrvatskoj povijesti, SDP je stranka koja je više godina bila opozicijska nego pozicijska stranka. Ipak, oblikovala je Vlade u dva izborna mandata i vodila tri hrvatske

Vlade. Jesu li to pretežito bile muške Vlade? Da li se je poticala uključenost i participacija žena? Da li je Vlada predlaganjem raznim zakona i akata poticala bolje pozicioniranje žena?

10.1 Sazivi vlada RH od 1990. do 2017. godine

Prva hrvatska Vlada bila je formirana 30. svibnja 1990. te je djelovala svega nekoliko mjeseci, do 24. kolovoza 1990. godine. Predsjednik Vlade bio je Stjepan Mesić, tadašnji član HDZ-a. U prvom sazivu nije bilo nijedne žene (Vlada Republike Hrvatske 2018.e.). Razdoblje djelovanja druge Vlade RH također je bilo veoma kratko, od 24. kolovoza 1990. do 17. srpnja 1991. godine. Tadašnji HDZ-ovac Josip Manolić, bio je predsjednik Vlade. U drugom sazivu također nije bilo nijedne žene (Vlada Republike Hrvatske 2018.f.). Saziv treće Vlade trajao je nešto dulje od prethodne dvije, od 17. srpnja 1991. do 12. kolovoza 1992. godine. Treći hrvatski predsjednik Vlade bio je Franjo Gregurić te ni u trećoj nije bilo žena. (Vlada Republike Hrvatske 2018.g.). Četvrta Vlada RH djelovala je od 12. kolovoza 1992. do 3. travnja 1993. godine. Vladu je predvodio Hrvoje Šarić. Vesna Girardi Jurkić bila je jedina ženska članica Vlade (Vlada Republike Hrvatske 2018.h.). Saziv pete Vlade RH djelovao je od 3. travnja 1993. do 7. studenog 1995. godine. Nikica Valentić bio je na čelu Vlade (Vlada Republike Hrvatske 2018.i.). Šesta Vlada RH, šesta u nizu koju je formirao HDZ, djelovala je u razdoblju od 7. studenog 1995. do 27. siječnja 2000. godine. Predsjednik Vlade bio je Zlatko Mateša. U šestome sastavu Vlade Hrvatska prvi puta dobiva žensku potpredsjednicu Vlade. To je bila Ljerka Mintas Hodak (Vlada Republike Hrvatske 2018.j.).

Razdoblje djelovanja sedme Vlade RH bilo je od 27. siječnja 2000. do 30. srpnja 2002. godine. U sedmoj Vladi RH ponovo dobiva potpredsjednicu Vlade, Željku Antunović, dok je predsjednik bio Ivica Račan. Razdoblje djelovanja osme Vlade RH bilo je od 30. srpnja 2002. do 23. prosinca 2003. godine. Na mjestu predsjednika Vlade i dalje je bio Ivica Račan te na mjestu potpredsjednice još uvijek je bila Željka Antunović (Vlada Republike Hrvatske 2018.c.).

U razdoblju od 23. prosinca 2003. do 12. siječnja 2008. godine djelovala je deveta Vlada RH. Predsjednik devete Vlade bio je Ivo Sanader. Potpredsjednica Vlade bila je Jadranka Kosor (Vlada Republike Hrvatske 2018.k.). Mandat desete Vlade RH traje od 2008. godine do 2009. godine. Predsjednik je i dalje Ivo Sanader, a Jadranka Kosor i dalje je na poziciji potpredsjednice Vlade RH (Vlada Republike Hrvatske 2018.l.). Ostavkom Ive Sanadera započinje mandat jedanaeste Vlade RH te traje od 1. srpnja 2009. godine do 23. prosinca

2011. godine. U ovom sastavu Vlade Hrvatska dobiva prvu žensku predsjednicu Vlade. To je bila Jadranka Kosor (Vlada Republike Hrvatske 2018.m.).

Djelovanje dvanaeste Vlade RH bilo je u periodu od 23. prosinca 2011. do 22. siječnja 2016. godine. Predsjednik Vlade bio je Zoran Milanović. Prva potpredsjednica Vlade RH bila je bila je Vesna Pusić. Milanka Opačić bila je također potpredsjednica Vlade (Vlada Republike Hrvatske 2018.d.).

Svega nekoliko mjeseci bilo je razdoblje djelovanja trinaeste Vlade RH. Vlada je započela s radom 23. siječnja 2016. godine, a sa svojim radom završila je 19. listopada iste godine. Predsjednik Vlade bio je Tihomir Orešković (Vlada Republike Hrvatske 2018.n.). 19. listopada 2016. godine s radom je započela četrnaesta Vlada RH te je djelovala sve do 2017. godine kada Most napušta vladajuću koaliciju. Predsjednik Vlade bio je Andrej Plenković. Martina Dalić bila je potpredsjednica Vlade (Večernji list 2016.). Petnaesta Vlada u Republici Hrvatskoj sa svojim radom je započela u lipnju 2017. godine. Predsjednik Vlade i dalje je Andrej Plenković. Odmah iza predsjednika Vlade nalazi se Marija Pejčinović Burić koja je bila potpredsjednica Vlade (Vlada Republike Hrvatske 2018.o.).

Pregled saziva vlada te njihovih predsjednika i ženskih potpredsjednica prikazuje tablica 10.1.1. HDZ-ove vlade označene su plavom, a SDP-ove crvenom bojom.

Tablica 10.1.1: Predsjednici/e i potpredsjednice saziva vlada od 1990. do 2017. godine.

Saziv vlade	Početak saziva Vlade	Predsjednik/ica	Ženska potpredsjednica
1. saziv	30. svibnja 1990.	Stjepan Mesić	Bez
2. saziv	24. kolovoza 1990.	Josip Manolić	Bez
3. saziv	17. srpnja 1991.	Franjo Gregurić	Bez
4. saziv	12. kolovoza 1992.	Hrvoje Šarić	Bez
5. saziv	3. travnja 1993.	Nikica Valentić	Bez
6. saziv	7. studenoga 1995.	Zlatko Mateša	Ljerka Mintas Hodak
7. saziv	27. siječnja 2000.	Ivica Račan	Željka Antunović
8. saziv	30. srpnja 2002.	Ivica Račan	Željka Antunović
9. saziv	23. prosinac 2003.	Ivo Sanader	Jadranka Kosor
10. saziv	12. siječnja 2008.	Ivo Sanader	Jadranka Kosor
11. saziv	6. srpnja 2009.	Jadranka Kosor	Bez
12. saziv	23. prosinca 2011.	Zoran Milanović	Vesna Pusić i Milanka Opačić
13. saziv	23. siječnja 2016.	Tihomir Orešković	Bez
14. saziv	20. listopada 2016.	Andrej Plenković	Martina Dalić
15. saziv	9. lipnja 2017.	Andrej Plenković	Marija Pejčinović Burić

Izvor: Vlada Republike Hrvatske. 2018.

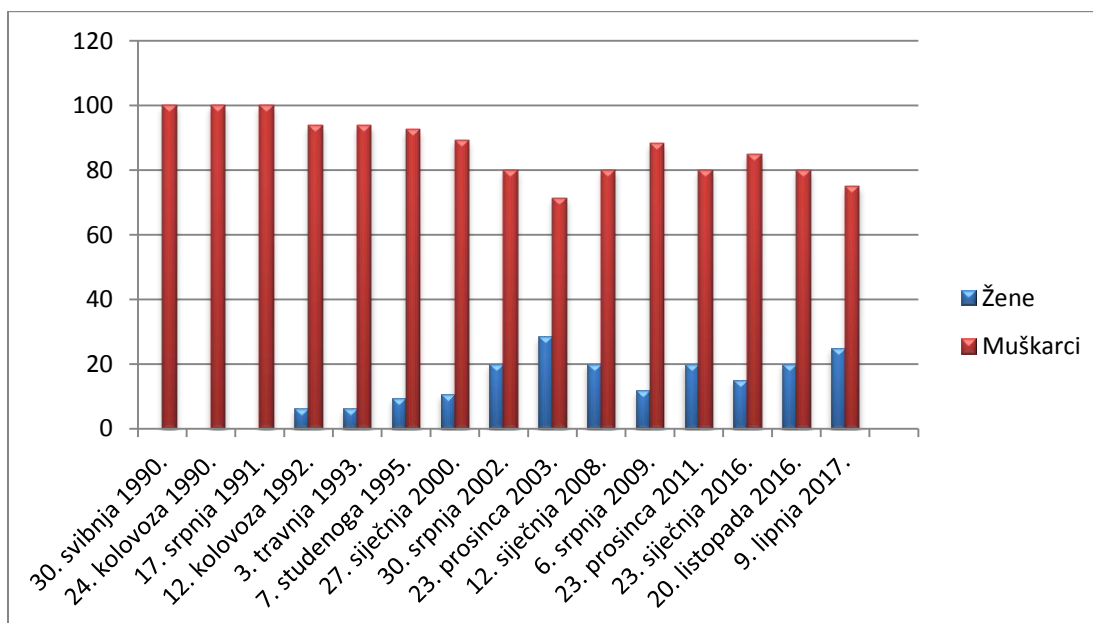
10.2 Rezultati istraživanja

Od prvih pa sve do posljednjih višestranačkih izbora ravnopravnost spolova u Saboru nije dosegnuta ni od strane *desnice* ni od strane *ljevice* bez obzira na to što je *ljevica* na izborima 2015. i 2016. godine kandidirala gotovo 40% žena. Da li je ravnopravnost spolova dosegnuta barem u vladama prikazuje graf 10.2.1

Graf 10.2.1 jasno prikazuje da u prve tri vlade RH nije bilo nijedne ženske ministrice. Dominacija muškaraca u vladama RH nastavila se tijekom godina. Najveći udio žena bio je u devetoj i petnaestoj vladi gdje su žene činile 28,57% odnosno 25,00%. Iako u prve tri vlade RH koje je činila *desnica* nije bilo nijedne žene, najveći udjeli žena u bili upravo u vladama *desnice*.

Ljevica uspijeva formirati tek sedmu vladu RH u kojoj je bilo 10,53% žena. Za razliku od *desnice* koja u prvoj vladi ne pronalazi mjesto ni za jednu ženu kod *ljevice* je to svakako korak naprijed. Osmu i desetu vladu formira također *ljevica* te postotak žena raste i u jednoj i u drugoj skoro za duplo, s obzirom na prvu vladu *ljevice*, na 20%. Postotak žena raste, međutim, još uvijek ispod praga ravnopravnosti.

Graf 10.2.1: Ministri u Vladi od 1990. do 2017. godine u postocima (%).



Izvor: Državni zavod za statistiku 2018.; Vlada Republike Hrvatske 2018.

I *desnica* i *ljevica* su u svojim vladama imale udjele žene ispod praga ravnopravnosti. Koliko su pak vlade *desnice* i *ljevice* svojim djelovanjem radile na poboljšanju položaja žena u društvu prikazuju tabele 10.2.1 i 10.2.2. *Desne* vlade u RH radile najviše su na poboljšanju položaja žena u društvu u drugoj polovici 1990-ih te od 2008. do 2010. godine (gledaj tabelu 10.2.1)

Tablica 10.2.1: Izabrani rezultati djelovanja *desnih* vlada u RH.

1993.	Nacionalni socijalni program
1996.	Povjerenstvo za jednakost
1997.	prva Nacionalna politika za promicanje jednakosti
1998.	Obiteljski zakon
1998.	Zakon o dječjem doplatku
2008.	Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine
2009.	Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama – razgradnja patrijarhalnog obrasca
2009.	Zakon o radu
2010.	Strategija razvoja ženskog poduzetništva u RH od 2010. do 2013. godine

Izvor: Autor.

Ljevica u RH formira tek tri vlade te u svima podjednako djeluje po pitanju poboljšanja položaja žena u društvu (gledaj tablicu 10.2.2). Kako je *desnica* formirala puno više vlada od *ljevice* ove tabele služe samo kao početne smjernice. Za ikakve zaključke čije vlade su učinile više po pitanju poboljšanja položaja žena potrebno je napraviti veće analize. Ipak, važno je napomenuti da vrlo važan zakon po pitanju položaja žena donosi najprije *ljevica* – Zakon o ravnopravnosti spolova. Međutim, sljedeći vrlo važan zakon po pitanju položaja žena donosi *desnica* – Zakon o radu. Ta dva zakona predstavljaju temelj za poboljšanje položaja žena u društvu time što se oba suprotstavljaju diskriminaciji po bilo kojoj osnovi te se zalažu za jednake mogućnosti.

Tablica 10.2.2: Izabrani rezultati djelovanja *lijevih* vlada u RH.

2000.	ravnopravnost spolova temeljna ustavna vrednota
2001.	Odbor za ravnopravnost spolova u Saboru
2003.	Ratifikacija Europske socijalne povelje
2003.	Zakon o ravnopravnosti spolova
2003.	Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova
2003.	Ured Vlade RH za ravnopravnost spolova
2011.	zadnja Nacionalna politika za promicanje jednakosti
2011.	Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine

Izvor: Autor.

11 Zaključak

Ciljeve, stajališta i vrednote političkih stranaka predstavlja njihova ideologija. Temeljne razlike *desnice* i *ljevice* upravo su ideološke razlike. *Desnica* i *ljeвица* predstavljaju dva suprotna stajališta. *Desnica* zbog svoje konzervativnije ideologije češće vidi žene tek na margini političke participacije. Suprotno, *ljeвица* vidi žene ravnopravne muškarcima u svim područjima. Neki autori argumentiraju da *ljeвица* ima veću naklonjenost do žena upravo radi vlastitog povijesno podređenog položaja. Istraživanja pokazuju da *ljeвица* češće prihvaća i usvaja mjere s kojima bi se povećala ravnopravnost. Međutim, danas nisu samo stranke *ljevice* one koje podupiru participaciju žena.

Po pitanju ravnopravnosti spolova veliku ulogu unutar stranaka imaju ženske frakcije koje svojim djelovanjem mogu potaknuti ili ubrzati određene procese. Upravo one svojim djelovanjem mogu pogodovati većem broju žena na listama. Nadalje, većem broju izabranih žena može (ne)pogodovati izborni sustav. Razmjerni izborni sustavi naklonjeni su većem predstavništvu žena za razliku od većinskih izbornih sustava.

Do nas je u RH bilo održanih 9 parlamentarnih izbora, to jest 9 saziva Sabora. U razdoblju od 1990. do 2016. godine udio kandidiranih i izglasovanih žena s lista HDZ-a i SDP-a se mijenjao. Većina kandidiranih žena tek se jednom našla na stranačkim listama. Analiza prikazuje da *desnica* rjeđe od *ljevice* kandidira iste žene više puta. Kod *ljevice* veći je udio žena bio kandidiran više puta. Dok su neke žene *desnice* bile kandidirane do 4 puta, nekim

ženama *ljevice* uspjelo je predati kandidature i do 8 puta. Povećanje udjela kandidiranih i izabranih žena ostvaruje se od parlamentarnih izbora 2000. godine, s promjenom izbornog sustava u razmjerni. Udjeli kandidiranih žena u odnosu na izglasovane u prosjeku bili su veći kako kod *desnice* tako i kod *ljevice*. Međutim, u razdoblju od 1990. do 2016. godine *ljevice* kandidira više žena u postocima nego *desnica*, te je posljedično ima i više izglasovanih žena. S druge strane, najveći udjeli žena bili su u *desnim*, a ne *lijevim* vladama, dok su i *desne* i *lijeve* vlade radile na poboljšanju položaju žena u društvu i političkom životu.

12 Literatura

1. Antić Gaber, Milica. 1996. Ženske in volitve v Sloveniji. *Volilni sistemi*, ur. Slavko Gaber, 171-189. Ljubljana: Krtina.
2. Antić Gaber, Milica. 2000. Ne-srečno razmerje: strankarska politika in ženske v državah vzhodne srednje Evrope. *Družboslovne razprave XVI* (34-35): 127-139.
3. Antić Gaber, Milica. 2003. Factors Influencing Women's Presence in Slovene Parliament. *Women Access to Political Power in Post-Communist Europe*, ur. Richard E. Matland i Kathleen A. Montgomery, 267-285. New York: Oxford University Press.
4. Antić Gaber, Milica. 2011. Slovenska politika – dobro zastražena moška trdnjava. *Ženske na robovih politike*, ur. Milica Antić Gaber, 227-253. Ljubljana: Sophia.
5. Avdeyeva, Olga A. 2015. *Defending Women's Rights in Europe: Gender Equality and EU Enlargement*. New York: SUNY. Dostupno putem: <https://books.google.hr/books?id=PyRjCAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (2. kolovoz 2018.).
6. Bejaković, Predrag. 2016 Razvoj mjera aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj i njihova evaluacija. U *Revija za socijalnu politiku* 2; 285-294. <https://www.bib.irb.hr/830579> (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).
7. Bobbio, Norberto. 1995. *Desnica in levica: razlogi in pomeni političnega razlikovanja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
8. Bonitz, Anne. 2017. Rodne kvote u Evropi – korištenje i efekat rodni kvota u evropskim zemljama. Sarajevski Otvoreni Centar. <http://soc.ba/rodne-kvote-u-evropi-koristenje-i-efekat-rodnih-kvota-u-evropskim-zemljama/> (pristupljeno: 18. lipanj 2019).
9. Caul, Miki. 1999. Women's Representation in Parliament. The Role of Political Parties. *Party Politics* 5(1): 79-89.
10. Caul, Miki. 2010. Women's Representation in Parliament. The Role of Political Parties. *Women, Gender and Politics: A reader*, ur. Mona Lena Krook i Sarah Childs, 159-167. Oxford: University Press.
11. Centar za mirovne studije. 2016. Geometar jednakosti: Socijalne politike ključ smanjenja društvenih nejednakosti. <https://www.cms.hr/hr/nejednakost/geometar-jednakosti-socijalne-politike7-kljuc-smanjenja-drustvenih-nejednakosti> (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).

12. Cesar, Sanja. 2011.a. Analiza javnih politika u Republici Hrvatskoj s obzirom na tretman muškaraca i njihov utjecaj na konstrukciju muškosti. Zagreb: CESI.
13. Cesar, Sanja. 2011.b. Muškarci rodna ravnopravnost u Hrvatskoj. Zagreb: CESI.
14. Čular, Goran, Vlasta Ilišin i Višeslav Raos. 2016. Baza podataka o parlamentarnoj političkoj eliti u Hrvatskoj od 1990. do 2015. (v1.0) (Baza podataka i šifarnik). Zagreb: Centar za empirijska politološka istraživanja, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Institut društvenih znanosti Zagreb.
15. Diffen. 2019. Left Wing vs. Right Wing. https://www.diffen.com/difference/Left_Wing_vs_Right_Wing (pristupljeno: 15. srpanj 2019.).
16. DIP RH. 1992. *Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (02.08.1992.)* <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/parlament-1992> (pristupljeno: 4. svibnja 2019.).
17. DIP RH. 1995. *Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (29.10.1995.)*. <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/parlament-1995> (pristupljeno: 6. svibnja 1995.).
18. DIP RH. 2018. Arhiva izbora. <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/home> (pristupljeno: 31. srpanj 2019.).
19. Drum. 2016. Žene u Hrvatskoj pravo glasa dobile su na današnji dan; 11. kolovoza 1945. godine. <http://drum.hr/zene-u-hrvatskoj-pravo-glasa-dobile-su-na-danasnji-dan-11-kolovoza-1945-godine/> (pristupljeno: 19. kolovoz 2019.).
20. Državni zavod za statistiku. 2018. Baze podataka. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 30. srpanj 2019.).
21. Dunn, John. 1993. Liberalism. *Western Political Theory in the Face of the Future*, ur. John Dunn, 29-56. Cambridge: Cambridge University Press.
22. European Parliament. 1997. 3. Role of Political Parties in Female Political Representation. *Differential Impact of Electoral Systems on Female Political Representation*. http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/femm/w10/3_en.htm (pristupljeno: 1. kolovoz 2018.).
23. Fink Hafner, Danica i Alenka Krašovec. 2004. Vpliv volilnega sistema na delež žensk v nacionalnem in lokalnih predstavniških telesih v Sloveniji. *Lokalna demokracija I. Analiza lokalnih volitev 2002*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček i Alenka Krašovec, 102-124. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

24. Folke, Olle i Johanna Ricke. 2012. *Female Representation but Male Rule? Party Competition and the political Glass Ceiling*. IFN Working Paper: 932. <http://www.ifn.se/wfiles/wp/wp923.pdf> (pristupljeno: 3. kolovoz 2018.).
25. Fortin-Ritterberg, Jessica i Berthold Ritterberg. 2014. *Nominating Women for EP Elections: Exploring the Role of Political Parties Recruitment Procedures*: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.unilj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=91465bce-01f1-4739-9228-f1b6ae968375@sessionmgr4002&hid=4102> (pristupljeno: 12. srpanj 2019.).
26. Forum žena. 2018. *Dokumenti*. <http://forumzena.sdp.hr/dokumenti/> (pristupljeno: 6. kolovoz 2018.).
27. Gong. 2018. Opći vodič – izbori za zastupnike u Hrvatski sabor 2016. Dostupno putem: <https://edu.gong.hr/opci-vodic-izbori-za-zastupnike-u-hrvatski-sabor-2016/> (1. srpanj 2019.).
28. Hamilton, Malcolm B. 1987. The Elements of the Concept of Ideology. *Political Studies* 35 (1): 18-38.
29. Hazan, Reuven Y. i Gideon Rahat. 2006. Candidate Selection: Methods and consequences. *Handbook of Party Politics*, ur. Richard S. Katz u William J. Crotty, 109-122. SAGE Publications: London, Thousand Oaks, New Delhi.
30. HDZ. 2013. *Zajednica žena 'Katarina Zrinski'*. <http://www.hdz.hr/mi-smo/ustrojstvo/zajednica-zena-katarina-zrinski> (pristupljeno: 3. kolovoz 2018.).
31. HDZ. 2018a. *Povijest*. <http://www.hdz.hr/mi-smo/povijest> (pristupljeno: 22. srpnja 2018.).
32. HDZ. 2018b. *Status*. <http://www.hdz.hr/mi-smo/statut> (pristupljeno: 6. kolovoz 2018.).
33. Hrvatska enciklopedija. 2018. *Socijaldemokratska partija Hrvatske*. Dostupno putem: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56919> (22. srpnja 2018.).
34. Hrvatska.eu. 2018. Izborni sustav. <https://croatia.eu/article/.php?lang=1&id=26> (pristupljeno: 21. srpanj 2019.).
35. Hrvatski sabor. 2012. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine. Ur. Štimac Radin, Helena. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
36. Jalušić, Vlasta i Milica Antić Gaber. 2001. *Ženske-politike-možnosti: perspektive politike enakih mogućnosti v srednji in vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut sodobne družbene in politične študije.
37. Kesić, Vesna. 2007. *Feminizam i država*. Zagreb: CESI.

38. Keith, Daniel James i Verge, Tania. 2016. *Non-mainstream parties and women's representation in Western Europe*. http://eprints.whiterose.ac.uk/101247/1/Party%20politics%20second%20resubmission_9%20June.doc (pristupljeno: 21. srpnja 2018.)
39. Kenny, Meryl. 2013. *Gender and Political Recruitment. Theorizing Institutional Change*. New York: Palgrave Macmillan.
40. Kittlson, Caul Miki. 2016. Gender and Political Behaviour. Oxford Research Encyclopedias. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-71> (pristupljeno: 18. lipanj 2019.).
41. Kuhelj, Alenka. 1999. Vpliv okolij na prisotnost žensk v politiki. *Ženske, politika, demokracije: za večjo prisotnost žensk v politiki*, ur. Milica Antić Gaber i Jasna Jeram. Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
42. Leinart Novosel, Smiljana. 2003. Politika zapošljavanja žena. <https://hrcak.srce.hr/23079> (pristupljeno: 21. srpanj 2019.).
43. Lovenduski, Joni i Pipa Norris. 1993. *Gender and Party Politics*. London: Sage.
44. Matland, Richard E. i Kathleen A. Montgomery. 2003. Recruiting Women to National Legislatures: A General Framework with Applications to Post-Communist Democracies. *Women Access to Political Power in Post-Communist Europe*, ur. Richard E. Matland i Kathleen A. Montgomery, 19-43. New York: Oxford University Press.
45. Matland, Richard E. 2004. The Representation of Women in Political Parties in Central and Eastern Europe. *Paper prepared for the European Consortium for Political Research Joint Session of Workshop Uppsala*. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/60a089f6-c316-4881-9930-b587c5d26436.pdf> (pristupljeno: 10. srpanj 2019.).
46. Matland, Richard E. 2005. Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral System. *Women in Parliament: Beyond Number*, ur. Julie Ballington i Azza Karam, 93-111. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).
47. NN. 7/1990. Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Društveno-političko vijeće Sabora Socijalističke Republike Hrvatske. Broj: 013-03/89-01/02.
48. NN. 7/1990. Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Vijeće udruženog rada Sabora Socijalističke Republike Hrvatske. Broj: 013-03/89-01/05.
49. NN. 7/1990. Zakon o izboru i opozivu odbornika i zastupnika. Broj: 013-01/90-01/01.

50. NN. 25/90. Odluka o verifikaciji mandata zastupnika Vijeća udruženog rada, Vijeća općina i Društveno-političkog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske.
51. NN. 22/92. Zakon o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske. Broj: 013-01/92-01/02.
52. NN. 68/95. Zakon o izbornim jedinicama za Zastupnički dom sabora Republike Hrvatske. Broj: 01-95-1568/1.
53. NN. 116/99. Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora. Broj: 01-081-99-1770/2.
54. NN. 166/99. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski državni sabor. Broj: 01-081-99/1769/2.
55. NN. 69/03. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor. Broj: (nema)
56. NN. 92/10. Zakon o izborima zastupnika iz Republike Hrvatske u Europski parlament. Broj: 71-05-03/1-10-2.
57. NN. 120/11. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor. Broj: 021-17/08-02/137.
58. NN. 23/13. Zakon o izboru članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske. Broj: 022-03/13-01/24.
59. NN. 66/15. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor. Broj: 021-17/15-02/19.
60. Norris, Pippa. 1996. Legislative Recruitment. *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, ur. Lawrence LeDuc, Richard Niemi i Pippa Norris, 184-215. London: SAGE.
61. OSCE. 2017. Making Laws Work for Women and Men: A Practical Guide to Gender-Sensitive Legislation. Warsaw. <https://www.osce.org/odihr/327836?download=true> (pristupljeno: 27. lipanj 2019.).
62. Paxton, Pamela i Sheri Kunovich. 2003. Women's in Political Representation: The Importance of Ideology. *Social Forces* 82 (1): 87-114.
63. Paxton, Pamela i Melanie M. Hughes. 2007. *Women, Politics and Power: A Global Perspective*. SAGE Publications.
64. Puljiz, Vlado. 2003. Socijalna prava i socijalni razvoj Republike Hrvatske. UDK: 36:364.013 (497.). Zagreb: Studijski centar socijalno rada Pravnog fakulteta.
65. Puljiz, Vlado, Bežovan, Gojko, Matković, Teo, Šućur, Zoran i Siniša Zrinščak. 2008. Socijalna politika Hrvatske. https://books.google.hr/books?id=26RVYkUkBXAC&pg=PA65&lpg=PA65&dq=socijalna+politika+hrvatska+razvoj&source=bl&ots=9x_n-QL1yy&sig=ACfU3U2fYofii8MeTwa7gR7tKUFuX3PAqw&hl=hr&sa=X&ved=2ah

- UKEwj3wbzIzZjjAhWjxaYKHaiHAos4KBD0ATAIegQICRAB#v=onepage&q=socijalna%20politika%20hrvatska%20razvoj&f=false (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).
66. Rahat, Gideon i Reuven Y. Hazan. 2001. Candidate Selection Methods: An Analytical Framework. *Party Politics* 7 (3): 297-322.
67. Ranney, Austin. 1981. Candidate Selection. *Democracy at the Polls*, ur. David Butler, Howard E. Penniman i Austin Ranney, 75-106. Washington, DC: American Enterprise Institute.
68. Rimac, Ivan. 1999. *Strukturiranost ideoliških opredeljenja građana*. <https://hrcak.srce.hr/file/50144> (pristupljeno: 22. srpnja 2018.).
69. Rodriguez-Ruiz, Blanca i Ruth Rubio-Marin. 2012. *The Struggle for Female Suffrage in Europe: Voting to Become Citizens*. Leiden –Boston: Brill. <https://books.google.hr/books?id=zR4yAQAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (pristupljeno: 2. kolovoz 2018.).
70. Schaeffer, Sabrina. 2013. Conservatives Have A ‘Women’ Problem, That Can Only Be Fixed With Gender Politics. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/sabrinaschaeffer/2013/07/10/conservatives-have-a-women-problem-that-can-only-be-fixed-with-gender-politics/#3772af5d6ba6> (pristupljeno: 3. kolovoz 2018.).
71. Sineau, Mariette. 2003. Ravnopravnost – Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu: Strasbourg: Vijeće Europe.
72. Slobodna Hrvatska. 2019. Smjernice političkog programa. <https://www.slobodnahrvatska.hr/smjernice-politickog-programa/> (pristupljeno: 22. srpanj 2019.).
73. Socijaldemokratska partija. 2018. *Dokumenti*. <http://www.sdp.hr/o-sdp-u/dokumenti/> (pristupljeno: 6. kolovoz 2018).
74. SSSH. 2019. Socijalna politika. <http://www.sssh.hr/hr/static/podrucja-rada/socijalna-politika-49> (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).
75. Stubbs, Paul i Siniša Zrinščak. 2005. Proširena socijalna europa? Socijalna politika, socijalna uključenost i socijalni dijalog u Hrvatskoj i Europskoj uniji. <http://www.ijf.hr/Eu3/stubbs-zrinscak.pdf> (pristupljeno: 3. srpanj 2019).
76. Štimac-Radin, Helena. 2012. *Strategija za ravnopravnost između žena i muškaraca 2010.-2015*. Euroška komisija: CESI.

77. The Economist. 2018. *The lefter sex*. <https://www.economist.com/europe/2016/06/09/the-lefter-sex> (pristupljeno: 22. srpnja 2018.).
78. Večernji list. 2016b. *Raspušten osmi saziv Hrvatskog sabora: Donijeli su najmanje zakona*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/raspusten-8-saziv-hrvatskog-sabora-donijeli-su-najmanje-zakona-1093653> (pristupljeno: 28. srpnja 2018.).
79. Vlada Republike Hrvatske. 2014. Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015.-2017. godine. <http://www.mrms.hr/wp-content/uploads/2015/02/smjernica-apz.pdf> (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).
80. Vlada Republike Hrvatske. 2017. Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2018. do 2020. godine. <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-donijela-smjernice-za-razvoj-i-provedbu-aktivne-politike-zaposljavanja-u-razdoblju-od-2018-do-2020-godine/23122> (pristupljeno: 3. srpanj 2019.).
81. Vlada Republike Hrvatske. 2018. Članovi vlade. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/66> (pristupljeno: 30. srpanj 2018.).
82. Vlada Republike Hrvatske. 2018a. *Prethodne Vlade*. <https://vlada.gov.hr/prethodne-vlade-11348/11348> (pristupljeno: 23. srpnja 2018.).
83. Vlada Republike Hrvatske. 2018b. 7. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/7-vlada-rh/11367> (pristupljeno: 23. srpnja 2018.).
84. Vlada Republike Hrvatske. 2018c. 8. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/8-vlada-rh/11366> (pristupljeno: 23. srpnja 2018.).
85. Vlada Republike Hrvatske. 2018d. 12. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/12-vlada-rh/19501> (pristupljeno: 23. srpnja 2018.).
86. Vlada Republike Hrvatske. 2018e. 1. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/1-vlada-rh/193> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).
87. Vlada Republike Hrvatske. 2018f. 2. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/2-vlada-rh/192> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).
88. Vlada Republike Hrvatske. 2018g. 3. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/3-vlada-rh/191> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).
89. Vlada Republike Hrvatske. 2018h. 4. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/4-vlada-rh/190> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).

90. Vlada Republike Hrvatske. 2018i. 5. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/5-vlada-rh/189> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).
91. Vlada Republike Hrvatske. 2018j. 6. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/6-vlada-rh/187> (pristupljeno: 24. srpnja 2018.).
92. Vlada Republike Hrvatske. 2018k. 9. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/9-vlada-rh/127> (pristupljeno: 25. srpnja 2018.).
93. Vlada Republike Hrvatske. 2018l. 10. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/10-vlada-rh/126> (pristupljeno: 25. srpnja 2018.).
94. Vlada Republike Hrvatske. 2018m. 11. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/11-vlada-rh/125> (pristupljeno: 25. srpnja 2018.).
95. Vlada Republike Hrvatske. 2018n. 13. *Vlada RH*. <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/13-vlada-rh/19500> (pristupljeno: 25. srpnja 2018.).
96. Vlada Republike Hrvatske. 2018o. *Članovi Vlade*. <https://vlada.gov.hr/clanovi-vlade/66> (pristupljeno: 25. srpnja 2018.)

Politička uloga žena u lijevim i desnim strankama u Hrvatskoj

Od osnutka neovisne Republike Hrvatske žene se bore s niskom stopom zastupljenosti na najvišim političkim položajima. O tome govori podatak da je 1990. godine bilo manje od 5% žena u tada tri predstavnička tijela. Na zadnjim parlamentarnim izborima bilo ih je manje od 15%. Udio žena u tom razdoblju raste, međutim još je uvijek ispod praga ravnopravnosti. Potpuno, razvijena demokracija trebala bi osigurati zastupljenost svih interesa te tako i ženskih. Kako političke stranke biraju kandidate odnosno kandidatkinje za političke položaje, uzroci podzastupljenosti žena mogu se tražiti upravo u njima. Bitan čimbenik kod selekcije kandidata je ideologija političkih stranaka. *Desnica* zbog konzervativne ideologije najvjerojatnije postavlja manje žena na kandidatske liste od liberalne *ljevice* koja podupire participaciju žena u politici. Utjecaj ideologije političkih stranaka *desnice* i *ljevice* kod selekcije žena u Republici Hrvatskoj nije zanemariv. Razlike među udjelima kandidiranih i izabranih žena *desnice* i *ljevice* postoje, međutim, i kod *desnice* i kod *ljevice* još su uvijek ispod praga ravnopravnosti. Iako *desnica* kandidira manje žena od *ljevice*, u razdoblju od 1990. do 2016. godine u Hrvatskoj i *desnica* i *ljevica* na stranačkim listama većinom kandidira veći udio žena nego li ih je bilo izabrano.

Ključne riječi: parlamentarni izbori, ženske kandidatkinje, političke stranke, ideologija

Political Role of Women in the Left-wing and Right-wing Parties in Croatia

Since the establishment of the independent Republic of Croatia women have been struggling with the low levels of representation in top political positions. This is evidenced by the fact that in 1990 there were less than 5% of women in the then three representative bodies. Moreover, there were less than 15% of women in the last parliamentary elections. The proportion of women during this period was increasing, however, it is still below the equality threshold. Fully developed democracy should ensure that all interests, including women's, are represented. As political parties select candidates for political positions, the causes of women's low representation may be sought precisely in them. An important factor in the selection of candidates is the ideology of political parties. The right-wing parties conservative ideology most likely places fewer women on the candidate list than the liberal left-wing parties, which supports women's participation in politics. The influence of the ideology in the selection of women in Croatia is not negligible. The differences between the proportions of candidates and elected women of the right-wing and left-wing parties exist. However,

proportions of women at the both are still below equality threshold. Although the right-wing were running fewer women than the left-wing parties, from 1990 to 2016 in Croatia, both party lists mostly run a larger proportion of women that were elected.

Key words: parliamentary elections, women candidates, political parties, ideology